

Gminna Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Prostki na lata 2025-2035

Prostki 2024

Spis treści

Wprowadzenie	3
1. Zewnętrzne uwarunkowania Strategii	5
1.1. Podstawy prawne Strategii	5
1.2. Zgodność Strategii z dokumentami strategicznymi i programowymi.....	6
2. Ogólne informacje o Gminie Prostki	11
3. System pomocy i wsparcia w Gminie Prostki	19
3.1. Zasoby instytucjonalne	19
3.2. Zdolność podmiotów ekonomii społecznej do realizacji usług społecznych	20
4. Wyzwania strategiczne w obszarze polityki społecznej i prognoza zmian.....	23
4.1. Bezrobocie, bierność zawodowa i ubóstwo	23
4.2. Sytuacja osób wymagających wsparcia w codziennym funkcjonowaniu	25
4.3. Funkcjonowanie rodzin z dziećmi	29
4.4. Przemoc domowa i uzależnienia	31
4.5. Rozwój gminnego systemu usług społecznych oraz aktywności społecznej.....	33
5. Usługi społeczne w świetle badań ankietowych mieszkańców	35
6. Cele i kierunki działań.....	37
7. Sposób realizacji Strategii.....	46
7.1. Usługi społeczne oraz zadania publiczne zlecane podmiotom ekonomii społecznej ...	46
7.2. Koordynacja wdrażania i monitoring Strategii	47
7.3. Ramy finansowe	48
Spis tabel	49
Spis wykresów	49

Wprowadzenie

Gmina stanowi wspólnotę samorządową utworzoną z mocy prawa przez mieszkańców zamieszkujących określone terytorium. W świetle *Ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym* do zakresu działania gminy należą wszystkie sprawy publiczne o znaczeniu lokalnym, niezastrzeżone ustawami na rzecz innych podmiotów. Do jej zadań własnych należy zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty, w tym w zakresie m.in. ładu przestrzennego, gospodarki nieruchomościami, ochrony środowiska i przyrody oraz gospodarki wodnej, infrastruktury drogowej, zaopatrzenia w wodę, kanalizacji, lokalnego transportu zbiorowego, zieleni gminnej, budownictwa mieszkaniowego, targowisk i hal targowych oraz unieszkodliwiania odpadów. Realizacja działań w tych obszarach wymaga ponoszenia nakładów, zwykle dość znacznych, na utrzymanie i rozwój infrastruktury technicznej oraz transportowej.

W sferze obowiązków gminy znajduje się również szereg zadań, zwykle mniej namacalnych i dostrzegalnych na co dzień, jednak równie ważnych dla funkcjonowania wspólnoty samorządowej. Są to zadania użyteczności publicznej w zakresie pomocy społecznej, wspierania rodziny, polityki prorodzinnej, ochrony zdrowia, edukacji publicznej, bezpieczeństwa i porządku publicznego, współpracy z organizacjami pozarządowymi i lokalnymi społecznościami, kultury i kultury fizycznej oraz turystyki, a także wspierania i upowszechniania idei samorządowej. Są one *bliżej* ludzi w tym sensie, iż ich realizacja wymaga konkretnych odbiorców – osób i rodzin, które będą chciały albo będą potrzebowały skorzystać ze świadczonych przez gminę usług. Działania te składają się na szerokie znaczenie pojęcia lokalnej polityki społecznej, w świetle którego stanowi ona działalność zmierzającą do poprawy standardów życia wszystkich mieszkańców wspólnoty samorządowej. Pojęcie to nie ogranicza się tylko do rozwiązywania istniejących już problemów społecznych, ale kładzie nacisk na oddziaływanie na mieszkańców w taki sposób, aby minimalizować ryzyko występowania problemów i dysfunkcji przy jednoczesnym maksymalizowaniu zdolności do ich samodzielnego przezwyciężania przez osoby i rodziny. Na takich założeniach opiera się *Gminna Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Prostki na lata 2025-2035*.

Niniejszy dokument składa się z dwóch części. Za podstawę planowania strategicznego przyjęto diagnozę, która posłużyła identyfikacji i opisowi zjawisk społecznych oraz opracowaniu wniosków i wskazówek, które pozwoliły zaplanować cele i kierunki działań. Diagnoza aktualnej sytuacji społecznej uwzględnia czynniki determinujące warunki i jakość życia ludności, a także zewnętrzne objawy i przyczyny dominujących problemów – w ujęciu zarówno statycznym jak i dynamicznym, opisującym obserwowalne tendencje przynajmniej na przestrzeni ostatnich 3 lat.

Wśród głównych źródeł danych, wykorzystanych do opracowania diagnozy sytuacji społecznej Gminy Prostki, należy wskazać Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego, Ocenę Zasobów Pomocy Społecznej i sprawozdania sporządzane przez gminę, sprawozdania z działalności Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Prostkach, raporty o stanie gminy,

a także inne informacje dostępne m.in. na stronach internetowych. Przy opracowaniu diagnozy, przyjęto zasadę posługiwania się najbardziej aktualnymi danymi rocznymi, aby zapewnić ich porównywalność na przestrzeni całego okresu analizy. Diagnoza została uzupełniona o wyniki badań ankietowych przeprowadzonych w 2024 roku wśród mieszkańców gminy, dotyczących potrzeb w zakresie usług społecznych. Badanie przeprowadzono w okresie maj-sierpień 2024 roku, wzięło w nim udział 169 osób.

Część wdrożeniowa Strategii zawiera wizję projektowanych zmian oraz katalog niezbędnych kierunków działań, wypracowane na podstawie diagnozy sytuacji społecznej gminy, z uwzględnieniem istniejących uwarunkowań prawnych i programowych. Określone w niej zostały również ramy formalno-prawne procesu realizacji Strategii, metody i narzędzia monitoringu, usługi i zadania publiczne zlecane podmiotom ekonomii społecznej oraz główne źródła finansowania działań. Założenia części wdrożeniowej zostały wypracowane podczas warsztatów planowania strategicznego, które odbyły się 25 listopada 2024 roku w Prostkach z udziałem przedstawicieli instytucji i organizacji pozarządowych z obszaru lokalnej polityki społecznej.

1. Zewnętrzne uwarunkowania Strategii

1.1. Podstawy prawne Strategii

Opracowanie i realizacja strategii rozwiązywania problemów społecznych stanowi, w świetle art. 17 ust. 1 pkt 1 *Ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej*, zadanie własne gminy o charakterze obowiązkowym. W jego ramach należy szczególnie uwzględnić programy pomocy społecznej, profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych oraz inne, których celem jest integracja osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka. Ustawa precyzuje ponadto, w art. 16b pkt 2, elementy, które musi zawierać strategia. Są to:

- 1) diagnoza sytuacji społecznej, w tym określenie zdolności podmiotów ekonomii społecznej do realizacji usług społecznych w zakresie, o którym mowa w art. 2 ust. 1 pkt 1–14 ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych
- 2) prognoza zmian w okresie objętym strategią,
- 3) określenie celów strategicznych projektowanych zmian, kierunków niezbędnych działań, sposobu realizacji strategii i jej ram finansowych, a także wskaźników realizacji działań.

Ponadto, zgodnie z art. 16b pkt 3 strategia opracowana przez gminę określa usługi społeczne w zakresie, o którym mowa w art. 2 ust. 1 pkt 1–14 ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych, oraz zadania publiczne, o których mowa w art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, zlecane w trybie określonym w tej ustawie.

Obszar lokalnej polityki społecznej kształtują również inne akty normatywne w randze ustawy, wśród których należy wymienić w szczególności następujące:

- Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym;
- Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej;
- Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej;
- Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych;
- Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi;
- Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii;
- Ustawa z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego;
- Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie;
- Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym;
- Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy;
- Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych;

- Ustawa z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych;
- Ustawa z dnia 21 czerwca 2001 r. o dodatkach mieszkaniowych;
- Ustawa z dnia 7 września 2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów;
- Ustawa z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowaniu dzieci;
- Ustawa z dnia 4 listopada 2016 r. o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem”;
- Ustawa z dnia 10 kwietnia 1997 r. Prawo Energetyczne;
- Ustawa z dnia 27 sierpnia 2004 roku o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych;
- Ustawa z dnia 13 października 1998 roku o systemie ubezpieczeń społecznych;
- Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 roku o finansach publicznych;
- Kodeks rodzinny i opiekuńczy z dnia 25 lutego 1964 r.;
- Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich.

Realizacja strategii rozwiązywania problemów społecznych odbywa się na podstawie przepisów wskazanych wyżej ustaw, a także szeregu innych, których tu nie wymieniono, a które regulują obowiązki organów gminy, sposób realizacji zadań własnych, jak również określają katalog dostępnych narzędzi.

1.2. Zgodność Strategii z dokumentami strategicznymi i programowymi

Uwarunkowania programowe lokalnej polityki społecznej znajdują swoje źródła w dokumentach strategicznych różnych szczebli: międzynarodowego, europejskiego, krajowego, regionalnego oraz lokalnego. Stanowią one kierunkowe wytyczne dla działań jednostek samorządu terytorialnego, zapewniając spójność działań i realizację nadrzędnych celów polityki poszczególnych szczebli. Wśród dokumentów szczebla międzynarodowego należy wskazać w szczególności *Agendę na Rzecz Zrównoważonego Rozwoju 2030*, definiującą 17 Celów Zrównoważonego Rozwoju. Z punktu widzenia polityki społecznej istotne są cele odnoszące się do eliminacji ubóstwa i głodu, zapewnienia wszystkim ludziom zdrowego życia oraz edukację wysokiej jakości, a także budowy na wszystkich szczeblach skutecznych i odpowiedzialnych instytucji, sprzyjających włączeniu społecznemu.

Na szczeblu krajowym istotne znaczenie ma *Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju. Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności*. Główny cel tego dokumentu stanowi poprawa jakości życia Polaków, rozumiana kompleksowo jako dobrostan w różnych obszarach życia: długości życia w ogóle, długości życia w zdrowiu, większej satysfakcji z wykonywania pracy, lepszych warunków łączenia kariery zawodowej z życiem prywatnym i rodzinnym, sprawnej sieci bezpieczeństwa socjalnego, której celem jest zwiększenie szans na aktywność społeczną i zawodową i dbałość o przeciwdziałanie różnym formom wykluczenia, dostępności dóbr i usług publicznych bez względu na status rodzinny i miejsce zamieszkania, otwartych warunków uczestnictwa w życiu publicznym, bezpieczeństwa dochodów na starość, środowiskowego poczucia równowagi w odniesieniu do warunków krajobrazowych, naturalnego stanu otoczenia oraz żywności, udziału w kulturze, poczucia satysfakcji z życia.

Z punktu widzenia lokalnej polityki społecznej istotne jest zwrócenie uwagi na dokumenty podejmowane na szczeblu krajowym w zakresie deinstytucjonalizacji i rozwoju usług społecznych, a także przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu. Stosunkowo nowym dokumentem jest *Strategia rozwoju usług społecznych, polityka publiczna do roku 2030 (z perspektywą do 2035 r.)*. Jej główny cel stanowi deinstytucjonalizacja, czyli przechodzenie od opieki o charakterze instytucjonalnym do opieki świadczonej w środowisku rodzinnym i społeczności lokalnej. Wśród najważniejszych założeń tego dokumentu można wskazać:

- zwiększenie udziału rodzin i rodzinnych form pieczy zastępczej w opiece i wychowaniu dzieci,
- zbudowanie skutecznego i trwałego systemu świadczenia usług społecznych dla osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu,
- włączenie społeczne osób z niepełnosprawnościami dające możliwość życia w społeczności lokalnej niezależnie od stopnia niepełnosprawności,
- stworzenie skutecznego systemu usług społecznych dla osób z zaburzeniami psychicznymi,
- stworzenie skutecznego systemu wsparcia dla osób w kryzysie bezdomności oraz osób zagrożonych bezdomnością.

W 2021 roku Rada Ministrów przyjęła *Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu. Aktualizacja 2021-2027, polityka publiczna z perspektywą do roku 2030*. Priorytety określone w dokumencie koncentrują się na zagadnieniach takich jak usługi społeczne dla osób z niepełnosprawnościami, osób starszych i innych osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu; przeciwdziałanie ubóstwu i wykluczeniu społecznemu dzieci i młodzieży; przeciwdziałanie bezdomności i wykluczeniu mieszkaniowemu; wspieranie osób i rodzin poprzez działania instytucji pomocy społecznej oraz podmiotów ekonomii społecznej; a także wspieranie integracji cudzoziemców poprzez rozwój usług społecznych dla migrantów oraz wsparcie integracji na rynku pracy.

Istotną sferą lokalnej polityki społecznej jest ekonomia społeczna, na szczeblu krajowym programowana poprzez *Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej do 2030 roku. Ekonomia Solidarności Społecznej*. Dokument ten za cel długofalowy przyjmuje, że *Ekonomia społeczna i solidarna stanie się istotnym instrumentem aktywnej polityki społecznej, wsparcia rozwoju społecznego oraz lokalnego*, natomiast za cel główny: *Do roku 2030 podmioty ekonomii społecznej będą ważnym elementem aktywizacji i integracji społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz dostarczycielami usług społecznych*. Osiągnięcie celu głównego możliwe będzie dzięki realizacji następujących celów szczegółowych:

1. Wspieranie trwałego partnerstwa podmiotów ekonomii społecznej z samorządem terytorialnym w realizacji usług społecznych.
2. Zwiększenie liczby wysokiej jakości miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.
3. Zwiększenie konkurencyjności podmiotów ekonomii społecznej na rynku.

4. Upowszechnienie pozytywnych postaw wobec ekonomii społecznej.

W obszarze polityki senioralnej na uwagę zasługuje *Polityka społeczna wobec osób starszych 2030. Bezpieczeństwo – uczestnictwo – solidarność*. Jej główny cel stanowi podnoszenie jakości życia seniorów poprzez umożliwienie im pozostawania jak najdłużej samodzielnymi i aktywnymi oraz zapewnienie bezpieczeństwa. Obszary dotyczące ogółu osób starszych to m.in. kształtowanie pozytywnego postrzegania starości w społeczeństwie, uczestnictwo w życiu społecznym, profilaktyka chorób, promocja zdrowia, zwiększanie bezpieczeństwa fizycznego, tworzenie warunków do solidarności i integracji międzypokoleniowej, a także działania na rzecz edukacji dla starości (kadry opiekuńcze i medyczne), do starości (całe społeczeństwo), przez starość (od najmłodszego pokolenia) oraz edukacja w starości (osoby starsze). Obszary uwzględniające działania wobec niesamodzielnych osób starszych to w szczególności ułatwienie dostępu do usług wzmacniających samodzielność oraz dostosowanie środowiska zamieszkania do możliwości funkcjonalnych niesamodzielnych osób starszych, zapewnienie optymalnego dostępu do usług zdrowotnych, rehabilitacyjnych i opiekuńczo-pielęgniacych, a także system wsparcia nieformalnych opiekunów niesamodzielnych osób starszych przez instytucje publiczne.

Obszar wsparcia osób z niepełnosprawnościami również opiera się obecnie na dokumencie strategicznym, jakim jest *Strategia na rzecz osób z niepełnosprawnościami na lata 2021-2030*. Jej główny cel stanowi włączenie osób z różnego rodzaju niepełnosprawnościami w życie społeczne i zawodowe, a tym samym zagwarantowanie im praw określonych w Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych. Dokument składa się z ośmiu priorytetów, takich jak niezależne życie, dostępność, edukacja, praca, warunki życia i ochrona socjalna, budowanie świadomości oraz koordynacja. W ich ramach planowane są takie działania jak np. zapewnienie osobom z niepełnosprawnościami możliwości pełnego udziału w życiu społecznym, publicznym i politycznym, przeprowadzenie procesu deinstytucjonalizacji, wczesna pomoc, edukacja włączająca, aktywizacja zawodowa osób z niepełnosprawnościami, modyfikacja i uzupełnienie systemu wsparcia zatrudnienia oraz aktywizacji zawodowej osób z niepełnosprawnościami, profilaktyka i leczenie w obszarze zdrowia psychicznego oraz środowiskowy system wsparcia osób z problemami zdrowia psychicznego i inne.

Na poziomie regionalnym należy odnieść się do *Strategii polityki społecznej województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2021-2030*. Dokument ten zakłada jako cel główny: „Wzmocnienie spójności społecznej regionu Warmii i Mazur oraz poprawa warunków życia mieszkańców przy współpracy środowisk lokalnych i partnerów działających w obszarze polityki społecznej”. Cel ten jest realizowany w siedmiu obszarach i celach strategicznych:

1. Rodzina - cel: Wzmocnienie aktywności oraz samodzielności osób i rodzin.
2. Seniorzy - cel: Wzrost jakości życia osób starszych.
3. Osoby z niepełnosprawnościami - cel: Zwiększenie aktywności osób z niepełnosprawnościami w życiu rodzinnym, społecznym i zawodowym.

4. Profilaktyka uzależnień i przeciwdziałanie przemocy - cel: Zintegrowanie i wzmacnianie działań na rzecz profilaktyki i rozwiązywania problemów związanych z uzależnieniami oraz zjawiskiem przemocy.
5. Wspieranie zatrudnienia - cel: Ograniczenie bezrobocia oraz bierności zawodowej wśród mieszkańców województwa.
6. Ekonomia społeczna i solidarna - cel: Zwiększenie udziału ekonomii społecznej i solidarnej w rozwoju społeczności lokalnych.
7. Kapitał społeczny - cel: Budowanie spójności społecznej poprzez wzmocnienie kapitału społecznego.

W obszarze usług społecznych w 2023 roku Zarząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego przyjął *Warmińsko-Mazurski Plan Rozwoju Usług Społecznych i Deinstytucjonalizacji na lata 2023-2025*. Cele dokumentu sformułowano następująco:

- określenie kierunków rozwoju usług społecznych, usług zdrowotnych oraz deinstytucjonalizacji na poziomie regionalnym,
- powiązanie dostępnych źródeł finansowania, w szczególności funduszy europejskich, a także innych źródeł finansowych (rządowych, samorządowych) z regionalnymi celami i działaniami w obszarze usług społecznych i deinstytucjonalizacji,
- skoordynowanie działań podejmowanych przez różne departamenty/jednostki organizacyjne samorządu województwa przy uwzględnieniu potencjału i zasobów sektora obywatelskiego i partnerów społecznych.

Sformułowano również cele horyzontalne w procesie rozwoju usług społecznych i deinstytucjonalizacji w województwie warmińsko-mazurskim, wspólne dla wszystkich obszarów interwencji. Są to:

- 1) Tworzenie miejsc koordynacji usług w formie Centrów Usług Społecznych.
- 2) Wzmocnienie potencjału podmiotów ekonomii społecznej, w tym organizacji pozarządowych i przedsiębiorstw społecznych realizujących usługi społeczne.
- 3) Rozwój mieszkalnictwa wspomagane z koszykiem usług dostosowanych do indywidualnych potrzeb osoby wymagającej wsparcia.
- 4) Wzmocnienie potencjału kompetencyjnego kadr systemu pomocy i integracji społecznej oraz promowanie zawodów pomocowych.
- 5) Wzmacnianie, promowanie i inspirowanie partnerstw publiczno-społecznych.
- 6) Wzmacnianie, promowanie i inspirowanie współpracy międzysektorowej.
- 7) Wzmacnianie i promowanie wolontariatu.

Na szczeblu gminnym istotne jest uwzględnienie zapisów powiatowej strategii rozwiązywania problemów społecznych. *Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Ełckim na lata 2023-2030*, której główny cel stanowi *Kreowanie warunków aktywnego funkcjonowania mieszkańców Powiatu Ełckiego w środowisku rodzinnym, społecznym i zawodowym*. Zakłada ona osiągnięcie celów strategicznych w sześciu obszarach:

- 1) Rozwój lokalnego systemu wsparcia dziecka i rodziny – Poprawa jakości opieki i wychowania w rodzinach oraz w instytucjach wspierających dzieci i młodzież;
- 2) Satysfakcjonująca jakość życia osób z niepełnosprawnościami – Wzmocnienie aktywności osób z niepełnosprawnościami w różnych obszarach życia;
- 3) Efektywna polityka senioralna – Rozwój efektywnej polityki senioralnej w powiecie;
- 4) Rozwój kompetencji mieszkańców niezbędnych na rynku pracy – Wzmocnienie zdolności mieszkańców do podejmowania zatrudnienia lub działalności gospodarczej;
- 5) Zdrowie i bezpieczeństwo mieszkańców – Zwiększenie poczucia bezpieczeństwa oraz dobrostanu fizycznego, psychicznego i społecznego mieszkańców powiatu;
- 6) Współpraca i potencjał w ramach powiatowej polityki społecznej – Wzrost skuteczności i efektywności działań w ramach powiatowej polityki społecznej.

Gminna strategia rozwiązywania problemów społecznych uwzględnia założenia powyższych dokumentów, w stopniu możliwym do realizacji na szczeblu jednostki samorządu terytorialnego.

2. Ogólne informacje o Gminy Prostki

Gmina Prostki to gmina wiejska położona w województwie warmińsko-mazurskim, w powiecie ełckim. Graniczy z gminami: Kalinowo, Ełk i Biała Piska w województwie warmińsko-mazurskim oraz Szczuczyn, Grajewo i Rajgród w województwie podlaskim. Zajmuje powierzchnię 231 km², a średnia gęstość zaludnienia wynosi tu 28,9 osób/km², co oznacza, że jest niższa niż województwa warmińsko-mazurskiego, gdzie wynosi 56,2 osoby/km² oraz powiatu ełckiego, gdzie kształtuje się na poziomie 79,4 osób/km². Pod względem administracyjnym gmina obejmuje 41 sołectw¹. Siedzibę jej władz samorządowych stanowią Prostki, gdzie mieści się m.in. Urząd Gminy Prostki oraz Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Prostkach. W samych Prostkach zamieszkuje 2 466 osób, a kolejne miejscowości pod względem liczby ludności to Wiśniowo Ełckie (727 osób), Bogusze (326 osób) oraz Bobry (326 osób).

W świetle danych Głównego Urzędu Statystycznego w końcu 2023 roku² Gminę Prostki zamieszkiwało 6 683 mieszkańców, w tym 3 414 mężczyzn (51,1%) oraz 3 269 kobiet (48,9%). Liczba ludności faktycznie zamieszkałej na terenie gminy w ostatnich latach zmniejszyła się. W porównaniu do 2021 roku miał miejsce spadek o 109 osób, tj. o 1,6%.

Tabela 1. Liczba mieszkańców Gminy Prostki w latach 2021-2023

Wyszczególnienie	2021	2022	2023
Ogółem	6792	6743	6683
Mężczyźni	3462	3435	3414
Kobiety	3330	3308	3269

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH GUS.

Jednym z czynników, które mają wpływ na tempo i wielkość zmian liczby ludności jest przyrost naturalny, stanowiący różnicę między liczbą urodzeń żywych a liczbą zgonów w danym okresie. W latach 2021-2023 wykazywał wartości ujemne, co oznacza, że więcej mieszkańców gminy umierało niż się rodziło. W 2023 roku ukształtował się na poziomie -5 osób, przy czym odnotowano 39 urodzeń żywych i 44 zgony. W porównaniu do 2021 roku liczba urodzeń żywych zmniejszyła się o 5, natomiast liczba zgonów spadła o 60.

Wpływ na kształtowanie się liczby ludności gminy mają również migracje. W 2023 roku saldo migracji ukształtowało się na poziomie -40, przy czym 39 osób zameldowało się na terenie gminy, a 79 wymeldowało się z niej. W porównaniu do 2021 roku saldo migracji zmniejszyło

¹ Bobry, Bogusze, Borki, Bzury, Cisy, Czyprki, Dąbrowskie, Długochorzele, Długosze, Dybowo, Dybówko, Glinki, Górczyce, Guty Rożyńskie, Jebramki, Katarzynowo, Kobylin, Kobylinek, Kopijki, Kosinowo, Krupin, Krzywe, Krzywińskie, Kurzątki, Lipińskie Małe, Marchewki, Miechowo, Miłusze, Niedźwiedzkie, Nowaki, Olszewo, Ostrykół, Popowo, Prostki, Rożyńsk Wielki, Sołtmany, Taczki, Wiśniowo Ełckie, Osiedle Leśne, Zawady-Tworki, Żelazki.

² Dane demograficzne są analizowane w perspektywie lat 2021-2023 z uwagi na zmianę sposobu liczenia przez GUS poprzez odniesienie danych do wyników Narodowego Spisu Powszechnego 2021.

się o 44. Warto nadmienić, że w 2021 roku było dodatnie, natomiast w kolejnych zmniejszyło się i osiągało rosnące wartości ujemne.

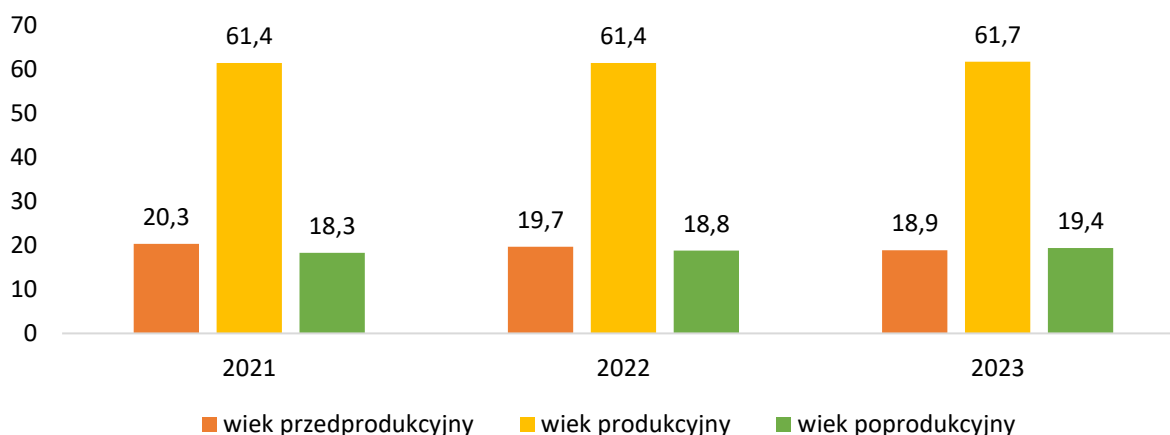
Tabela 2. Wybrane dane dotyczące ruchu naturalnego i migracji ludności Gminy Prostki w latach 2021-2023

Wyszczególnienie	2021	2022	2023
Urodzenia żywe	44	54	39
Zgony ogółem	104	73	44
Przyrost naturalny	-60	-19	-5
Zameldowania	89	62	39
Wymeldowania	85	81	79
Saldo migracji	4	-19	-40

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH GUS.

Struktura wiekowa ludności Gminy Prostki wskazuje na postępujące starzenie się społeczeństwa, zjawisko w ostatnich dziesięcioleciach coraz bardziej widoczne w krajach rozwiniętych, w tym w Polsce. I choć starzenie się i starość są wpisane w cykl życia ludzkiego, to jednak rozwój cywilizacyjny, wydłużanie czasu trwania życia oraz coraz wyższa jego jakość powodują, że społeczeństwo starzeje się intensywniej niż kiedyś. Oznacza to, że w jego strukturze coraz większy odsetek stanowią ludzie starsi, natomiast najmłodsze grupy wiekowe mają coraz mniejszy udział.

Wykres 1. Mieszkańcy Gminy Prostki według ekonomicznych grup wieku w latach 2021-2023 (w %)

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH GUS.

W okresie od 2021 do 2023 roku w gminie można było zaobserwować:

- spadek odsetka osób w wieku przedprodukcyjnym, a więc dzieci i młodzieży do 17 roku życia z 20,3% w pierwszym roku analizy do 18,9% w ostatnim;
- wzrost odsetka osób w wieku produkcyjnym (mężczyźni 18-64 lata, kobiety 18-59 lat) – z 61,4% do 61,7%;
- wzrost odsetka osób w poprodukcyjnym okresie życia (mężczyźni 65 lat i więcej, kobiety od 60 lat wzwyż) – z 18,3% do 19,4%.

W następnych latach należy prognozować dalsze postępowanie procesu starzenia się społeczeństwa gminy, aczkolwiek proces ten jest umiarkowany. Wskazuje na to m.in. sposób kształtowania się wskaźników obciążenia demograficznego. W 2023 roku na każde 100 osób w wieku przedprodukcyjnym w Gminie Prostki przypadało 102,9 osób w wieku poprodukcyjnym, co oznacza zwiększenie się tego wskaźnika w porównaniu do 2021 roku o 12,4 punktu. Wzrost, choć w mniejszym stopniu, nastąpił również w przypadku wskaźnika liczby ludności w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym – z 29,8 w 2021 roku do 31,5 w 2023 roku. Odsetek osób w wieku 65 lat i więcej w populacji ogółem w analizowanym okresie zwiększył się o 1,3 punktu do poziomu 16,2%.

Tabela 3. Wybrane wskaźniki obciążenia demograficznego dotyczące ludności Gminy Prostki w latach 2021-2023

Wyszczególnienie	2021	2022	2023
ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	62,8	62,8	62,1
ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym	90,5	95,6	102,9
ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	29,8	30,7	31,5
odsetek osób w wieku 65 lat i więcej w populacji ogółem	14,9	15,6	16,2

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH GUS.

Istotne dla diagnozy sytuacji społeczno-ekonomicznej gminy jest scharakteryzowanie lokalnego rynku pracy. Jego specyfika i kondycja uwarunkowane są wieloma czynnikami, w tym m.in. społecznymi, geograficznymi, historycznymi, prawnymi oraz instytucjonalnymi, a jednocześnie w sposób bezpośredni lub pośredni przekładają się na jakość życia mieszkańców danego terytorium. Na potrzeby określenia celów strategii rozwiązywania problemów społecznych analiza rynku pracy odnosi się do jego podstawowych aspektów, mając na celu scharakteryzowanie rynku pracy pod kątem m.in. aktywizacji osób w trudnej sytuacji.

Gmina Prostki jest gminą o charakterze rolniczym. Produkcja rolnicza to przede wszystkim tradycyjne uprawy, wśród których przeważają zboża, kukurydza, ziemniaki, buraki cukrowe oraz rzepak, a także hodowla zwierząt w gospodarstwach indywidualnych, w tym bydła, drobiu, trzody chlewnej oraz koni. Kierunkiem produkcji towarowej w gminie jest również produkcja mleka z uzupełniającym chowem bydła rzeźnego. Ważną rolę odgrywa tu także leśnictwo, a na terenie gminy działają liczne zakłady przetwórstwa drewna. Sektory gospodarki z największym potencjałem to przemysł spożywczy m.in. żywność wysokiej jakości oraz przemysł drzewny: wyroby stolarskie, meblarstwo, tartaki³.

Na koniec 2023 roku w rejestrze REGON figurowało 426 podmiotów gospodarki narodowej z terenu Gminy Prostki. Ich liczba wzrosła w porównaniu do 2021 roku o 24, tj. o 6,0%. Na

³ https://prostki.pl/cms/26223/potencjal_gospodarczy

każdy 1 000 ludności w 2023 roku przypadały tu 64 podmioty, natomiast na każdy 1 000 mieszkańców w wieku produkcyjnym – 103,3 podmioty. Wskaźniki te kształtowały się więc na niższym poziomie niż w całym powiecie, gdzie wynosiły odpowiednio 96 i 161,8 podmiotów. Również niższe nasycenie dotyczy osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą. W 2023 roku na 1 000 mieszkańców gminy przypadało 45 takich osób, natomiast na 100 osób w wieku produkcyjnym przypadało 7,30 osób prowadzących działalność gospodarczą. Wskaźniki te w powiecie kształtowały się na poziomie 71 i 11,98.

Tabela 4. Wybrane wskaźniki dotyczące podmiotów gospodarki narodowej w Gminie Prostki w latach 2021-2023

Wyszczególnienie	2021	2022	2023
Podmioty wpisane do REGON na 1 000 ludności	59	60	64
Podmioty na 1 000 mieszkańców w wieku produkcyjnym	96,4	97,0	103,3
Osoby fiz. prowadzące działalność gospodarczą na 1 000 ludności	42	42	45
Osoby fiz. prowadzące działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym	6,78	6,76	7,30

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH GUS.

W strukturze podmiotów gospodarki narodowej w Gminie Prostki przeważają podmioty zatrudniające do 9 osób – w 2023 roku stanowiły one 96,2% ogółu, w dalszej kolejności są podmioty zatrudniające od 10 do 49 osób (3,2%). W 2023 roku 2 podmioty liczyły od 50 do 249 pracowników.

Tabela 5. Podmioty gospodarki narodowej według klas wielkości w Gminie Prostki w latach 2021-2023

Wyszczególnienie	2021	2022	2023
0-9	386	386	410
10-49	14	14	14
50-249	2	2	2
250 i więcej	0	0	0
Razem	402	402	426

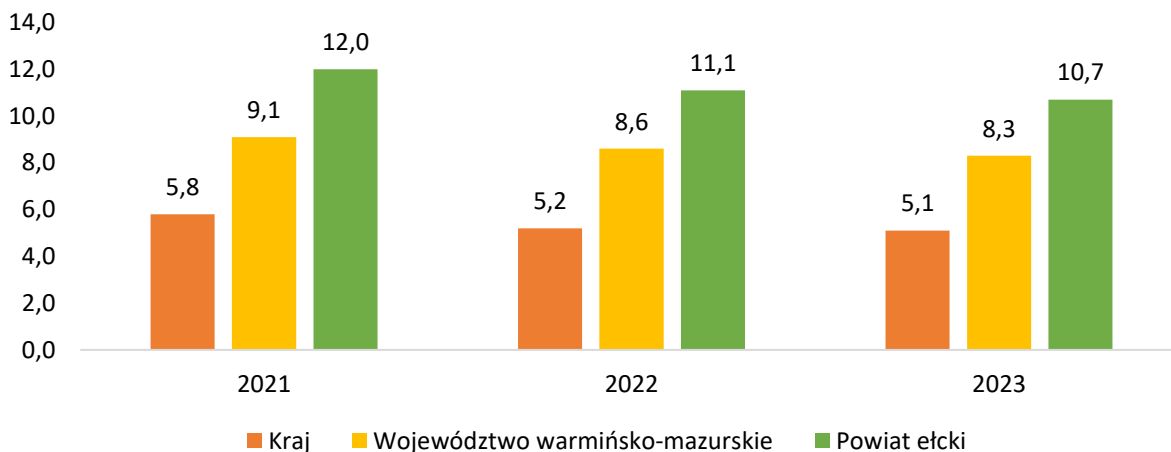
ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH GUS.

O sytuacji społeczno-ekonomicznej może świadczyć wysokość stopy bezrobocia oraz jej relacja w stosunku do wartości krajowych i wojewódzkich. Obrazuje ona procentowy stosunek liczby ludności bezrobotnej do liczby ludności aktywnej zawodowo. Ze względu na to, że stopa bezrobocia nie jest wyliczana na poziomie gminy, zaprezentowano dane dotyczące całego powiatu ełckiego.

Stopa bezrobocia rejestrowanego w powiecie ełckim w grudniu 2023 roku wynosiła 10,7%, co oznacza, iż była wyższa od stopy wojewódzkiej o 2,4 punktu procentowego, natomiast od stopy krajowej – o 5,6 punktu. Stopa bezrobocia w powiecie w latach 2021-2023 wykazywała

tendencję spadkową, zmniejszając się o 1,3 punktu, podczas gdy spadek stopy w województwie wynosił 0,8 punktu, a w kraju 0,7 punktu.

Wykres 2. Stopa bezrobocia w Polsce, województwie warmińsko-mazurskim i powiecie ełckim w latach 2021-2023

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH GUS.

Warto przy tym pamiętać, że bezrobotni zarejestrowani w PUP to jedynie część osób, które nie posiadają zatrudnienia, natomiast pozostałe nie rejestrują się m.in. ze względu na brak motywacji a nawet niechęć do podjęcia pracy lub innych oferowanych przez urząd form aktywizacji zawodowej, a także ze względu na pracę w *szarej strefie*.

Istotne są również dane dotyczące skali korzystania z pomocy społecznej przez mieszkańców Gminy Prostki. W latach 2021-2023 w Gminie Prostki liczba rodzin i osób korzystających ze wsparcia pozostawała na zbliżonym poziomie. W 2023 roku świadczenie z pomocy społecznej przyznano 341 osobom z 213 rodzin, w których funkcjonowało 575 osób. W porównaniu do 2021 roku liczba osób, które otrzymały świadczenia wzrosła o 19 (o 5,9%), liczba rodzin zmniejszyła się o 3 (o 1,4%), natomiast liczba osób w rodzinach wzrosła o 2 (o 0,3%).

Tabela 6. Osoby i rodziny korzystające z pomocy społecznej w Gminie Prostki w latach 2021-2023

Wyszczególnienie	2021	2022	2023
Liczba osób, którym przyznano świadczenie	322	339	341
- świadczenia pieniężne	147	139	146
- świadczenia niepieniężne	183	208	201
Liczba rodzin	216	217	213
Liczba osób w rodzinach	573	595	575

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH GOPS.

Świadczenia przyznawane z pomocy społecznej mogą mieć charakter pieniężny lub niepieniężny. Do pierwszej kategorii zalicza się zasiłki: stały, okresowy i celowy. Świadczenia o charakterze niepieniężnym to m.in. praca socjalna, interwencja kryzysowa, sprawienie pogrzebu, poradnictwo specjalistyczne, schronienie, posiłek, niezbędne ubranie, usługi

opiekuńcze. Rodzaj, forma i rozmiar świadczenia powinny być odpowiednie do okoliczności uzasadniających udzielenie pomocy i odpowiadać celom i możliwościom pomocy społecznej. Struktura świadczeń przyznawanych przez GOPS w Prostkach wskazuje na przewagę liczby osób korzystających ze świadczeń niepieniężnych, które w 2023 zostały przyznane 201 osobom, które stanowiły 58,9% ogółu świadczeniobiorców. Świadczenia pieniężne w tym czasie otrzymało 146 osób, tj. 42,8%.

Tabela 7. Liczba osób, którym przyznano świadczenia pieniężne w formie zasiłków w Gminie Prostki w latach 2021-2023

Wyszczególnienie	2021	2022	2023
Zasiłek stały	34	33	33
- dla osoby samotnie gospodarującej	28	30	30
- dla osoby w rodzinie	6	3	4
Zasiłek okresowy	67	67	60
- z tytułu bezrobocia	65	58	52
- z tytułu długotrwałej choroby	0	4	8
- z tytułu niepełnosprawności	2	1	1
Zasiłek celowy (inne zasiłki celowe)	91	86	103

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH GOPS.

Spośród świadczeń pieniężnych najczęściej przyznawany był zasiłek celowy – w tym przypadku liczba świadczeniobiorców w 2023 roku wyniosła 103, co oznacza wzrost w porównaniu do 2021 roku o 12 osób (o 13,2%). Na drugim miejscu były zasiłki okresowe, które w 2023 roku otrzymało 60 osób, czyli o 7 osób (o 10,4%) mniej niż w 2021 roku. Większość osób (52; 86,7%) pobierała je z tytułu bezrobocia. Z powodu niepełnosprawności zasiłek okresowy otrzymywała 1 osoba, natomiast z tytułu długotrwałej choroby 8 osób. W trzeciej kolejności należy wskazać zasiłki stałe, które w 2023 roku przyznano 33 osobom, spośród których 30 to osoby samotnie gospodarujące, a 4 osoby funkcjonowały w rodzinie. Liczba osób, które otrzymywały zasiłek stały w latach 2021-2023 zmniejszyła się o jedną.

Zgodnie z art. 7 ustawy o pomocy społecznej, pomoc ta udzielana jest osobom i rodzinom w szczególności z następujących powodów: ubóstwo; sieroctwo; bezdomność; bezrobocie; długotrwała lub ciężka choroba; niepełnosprawność; przemoc domowa; potrzeba ochrony ofiar handlu ludźmi; potrzeba ochrony macierzyństwa lub wielodzietności; bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych lub wielodzietnych; trudności w integracji cudzoziemców, którzy uzyskali w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy, ochronę uzupełniającą lub zezwolenie na pobyt czasowy w związku z tymi okolicznościami; trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego; alkoholizm lub narkomania; zdarzenie losowe i sytuacja kryzysowa oraz klęska żywiołowa lub ekologiczna.

Tabela 8. Powody przyznawania pomocy społecznej w Gminie Prostki w latach 2021-2023

Wyszczególnienie	2021		2022		2023	
	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
Ubóstwo	103	217	110	232	115	243
Sieroctwo	0	0	0	0	0	0
Bezdomność	11	11	10	10	11	11
Potrzeba ochrony macierzyństwa	35	211	44	252	38	212
- w tym potrzeba ochrony wielodzietności	29	180	37	219	35	199
Bezrobocie	147	439	138	434	133	403
Niepełnosprawność	56	115	57	125	50	115
Długotrwała lub ciężka choroba	54	85	67	118	90	178
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego	40	117	38	112	44	132
- w tym rodziny niepełne	26	87	25	82	36	114
- w tym rodziny wielodzietne	0	0	0	0	0	0
Przemoc domowa	1	3	3	14	3	11
Potrzeba ochrony ofiar handlu ludźmi	0	0	0	0	0	0
Alkoholizm	6	9	12	22	9	13
Narkomania	1	1	2	2	0	0
Trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	8	14	6	7	3	4
Trudności w integracji osób, które otrzymały status uchodźcy, ochronę uzupełniającą lub pozwolenie na pobyt czasowy	0	0	0	0	0	0
Zdarzenie losowe	1	1	3	5	2	5
Sytuacja kryzysowa	0	0	0	0	0	0
Kłęska żywiołowa lub ekologiczna	0	0	0	0	0	0

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH GOPS.

Wśród głównych powodów udzielania pomocy społecznej przez GOPS w Prostkach w 2023 roku należy wskazać następujące:

- bezrobocie – 133 rodziny (403 osoby w rodzinach);
- ubóstwo – 115 rodzin (243 osoby);
- długotrwała lub ciężka choroba – 90 rodzin (178 osób);
- niepełnosprawność – 50 rodzin (115 osób);
- bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego – 44 rodziny (132 osoby), w tym 36 rodzin niepełnych;

- potrzeba ochrony macierzyństwa – 38 rodzin (212 osób), w tym potrzeba ochrony wielodzietności – 35 rodzin (199 osób).

Pozostałe powody udzielania świadczeń pomocy społecznej w gminie występowały rzadziej lub wcale. W 2023 roku 11 rodzin (11 osób) otrzymało pomoc społeczną z powodu bezdomności, 9 rodzin (13 osób) z powodu alkoholizmu, 3 rodziny (11 osób) z powodu przemocy domowej oraz 3 rodziny (4 osoby) z powodu trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego.

3. System pomocy i wsparcia w Gminie Prostki

3.1. Zasoby instytucjonalne

Instytucjonalny system pomocy i wsparcia organizowany jest na rzecz osób i rodzin, doświadczających trudnych sytuacji życiowych – szczególnie wtedy, gdy nie są one w stanie pokonać wyzwań i barier wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości. Zgodnie z ustawą o pomocy społecznej to między innymi na samorządzie gminy spoczywa obowiązek zapewnienia realizacji zadań pomocy społecznej wobec jej mieszkańców. Jednostką wykonującą te zadania w Gminie Prostki jest Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Prostkach. W świetle art. 15 ww. ustawy, polegają one na:

- 1) przyznawaniu i wypłacaniu przewidzianych ustawą świadczeń,
- 2) pracy socjalnej,
- 3) prowadzeniu i rozwoju odpowiedniej infrastruktury socjalnej,
- 4) analizie i ocenie zjawisk rodzących zapotrzebowanie na świadczenia z pomocy społecznej,
- 5) realizacji zadań wynikających z rozeznaczonych potrzeb społecznych,
- 6) rozwijaniu nowych form pomocy społecznej i samopomocy w ramach zidentyfikowanych potrzeb.

GOPS realizuje także szereg zadań wynikających z innych ustaw, w tym m.in. w zakresie wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej, przeciwdziałania przemocy domowej oraz ochrony osób doznających przemocy domowej, dodatków mieszkaniowych oraz świadczeń rodzinnych. Prowadzi ponadto wypożyczalnię sprzętu wspomagającego i pomocniczego dla osób z niepełnosprawnościami i niesamodzielnych, w ramach której do dyspozycji mieszkańców są m.in. łóżko rehabilitacyjne, materace przeciwodleżynowe, wózki inwalidzkie, chodziki, balkoniki oraz trójnogi

Pomoc i wsparcie mieszkańcom Gminy Prostki zapewniają również Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych (GKRPA) oraz Zespół Interdyscyplinarny. Do zadań GKRPA należy m.in. podejmowanie czynności zmierzających do orzeczenia o zastosowaniu wobec osoby uzależnionej od alkoholu obowiązku poddania się leczeniu w zakładzie leczenia odwykowego; przeprowadzanie rozmów motywacyjno-interwencyjnych z osobami mającymi problem z nadużywaniem alkoholu oraz członkami ich rodzin; współdziałanie z organizacjami pozarządowymi i społecznymi w zakresie przeciwdziałania alkoholizmowi; a także prowadzenie kontroli przestrzegania warunków sprzedaży napojów alkoholowych i opiniowanie wniosków o wydanie zezwolenia na sprzedaż napojów alkoholowych w gminie. Zespół Interdyscyplinarny realizuje zadania gminy w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej. W jego skład wchodzi osoby z różnych grup zawodowych, reprezentujące instytucje publiczne odpowiedzialne za działania w tym obszarze. Zespół integruje i koordynuje działania różnych podmiotów i specjalistów, w szczególności poprzez diagnozowanie problemu przemocy domowej, podejmowanie działań w środowisku nim zagrożonym bądź dotkniętym, rozpowszechnianie informacji o możliwych formach pomocy oraz inicjowanie działań w stosunku do osób stosujących przemoc domową. Bardzo ważne są także działania profilaktyczne oraz edukacja społeczna.

GOPS w Prostkach współpracuje ze Środowiskowym Domem Samopomocy w Nowej Wsi Etckiej – ośrodkiem wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi. ŚDS świadczy usługi w ramach indywidualnych lub zespołowych treningów samoobsługi i treningów umiejętności społecznych, polegających na nauce, rozwijaniu lub podtrzymywaniu umiejętności w zakresie czynności dnia codziennego i funkcjonowania w życiu społecznym. W ramach współpracy usługami tymi obejmowani są mieszkańcy Gminy Prostki.

W obszarze aktywizacji społeczno-zawodowej realizowana jest współpraca z Centrum Integracji Społecznej w Etku, do którego GOPS kieruje mieszkańców gminy do udziału w Indywidualnym Programie Zatrudnienia Socjalnego.

Należy wskazać także jednostki powiatowe funkcjonujące w obszarze pomocy społecznej i rynku pracy, w tym przede wszystkim:

- ✓ Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Etku – realizuje zadania powiatu wynikające nie tylko z ustawy o pomocy społecznej, ale również m.in. z ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (jako organizator i koordynator rodzinnej pieczy zastępczej), a także ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.
- ✓ Powiatowy Urząd Pracy w Etku – realizuje zadania powiatu, polegające m.in. na udzielaniu pomocy bezrobotnym i poszukującym pracy w znalezieniu pracy (pośrednictwo pracy, poradnictwo zawodowe i informacja zawodowa), organizowaniu i finansowaniu usług i instrumentów rynku pracy, przyznawaniu i wypłacaniu zasiłków oraz innych świadczeń z tytułu bezrobocia, a także opracowywaniu analiz i sprawozdań dotyczących rynku pracy.

System pomocy i wsparcia w szerokim ujęciu obejmuje również inne instytucje rynku pracy, jednostki oświatowe oraz wszystkie podmioty, które na co dzień współpracują ze sobą ze względu na zbieżne cele oraz obsługę tych samych klientów.

3.2. Zdolność podmiotów ekonomii społecznej do realizacji usług społecznych

W świetle ustawy z dnia 5 sierpnia 2022 r. o ekonomii społecznej, stanowi ona działalność podmiotów ekonomii społecznej na rzecz społeczności lokalnej w zakresie reintegracji społecznej i zawodowej, tworzenia miejsc pracy dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz świadczenia usług społecznych, realizowaną w formie działalności gospodarczej, działalności pożytku publicznego i innej działalności o charakterze odpłatnym. Podmiotami ekonomii społecznej są natomiast m.in. spółdzielnie socjalne, warsztaty terapii zajęciowej, zakłady aktywności zawodowej, centra integracji społecznej, kluby integracji społecznej, spółdzielnie pracy oraz organizacje pozarządowe.

W świetle danych Krajowego Rejestru Sądowego na terenie Gminy Prostki zarejestrowanych jest 16 podmiotów, nie licząc podmiotów w stanie likwidacji. Są to organizacje działające m.in. w obszarze bezpieczeństwa publicznego, rozwoju lokalnego, kultury fizycznej i sportu oraz rozwoju zainteresowań. Zdolność podmiotów ekonomii społecznej do realizacji usług społecznych w gminie w zakresie, o którym mowa w ustawie o realizowaniu usług społecznych

przez centrum usług społecznych może wyrażać się w możliwości realizacji usług w wymienionych obszarach. Poniżej wymieniono organizacje figurujące w KRS:

- 1) Klub Sportowy „Pojezierze”
- 2) Klub Sportowy „OOKAMI”
- 3) Ochotnicza Straż Pożarna w Bobrach
- 4) Ochotnicza Straż Pożarna w Dąbrowskich
- 5) Ochotnicza Straż Pożarna w Długoszach
- 6) Ochotnicza Straż Pożarna w Krzywym
- 7) Ochotnicza Straż Pożarna w Prostkach
- 8) Ochotnicza Straż Pożarna w Rożyńsku Wielkim
- 9) Ochotnicza Straż Pożarna w Wiśniowie Ełckim
- 10) Stowarzyszenie „Dzień Dobry Polsko”
- 11) Stowarzyszenie „Miłośnicy Gminy Prostki”
- 12) Stowarzyszenie Historyczne „Granica”
- 13) Stowarzyszenie Inicjatyw Społecznych „Nasze Prostki”
- 14) Stowarzyszenie Przyjaciół Wiśniowa Ełckiego „Lepsze Jutro”
- 15) Towarzystwo Przyjaciół Prostek
- 16) Towarzystwo Miłośników Ziemi Rożyńskiej

Skala działalności większości wymienionych wyżej organizacji może wskazywać na niewielką lub średnią zdolność do świadczenia usług społecznych, w szczególności z uwagi na możliwości kadrowe, finansowe oraz warunki organizacyjne tych podmiotów. Są tu jednak też podmioty, które z powodzeniem realizują i mogą realizować w przyszłości usługi społeczne na terenie gminy czy powiatu. Warto również wskazać, że na terenie Gminy Prostki usługi mogą realizować organizacje zarejestrowane w powiecie ełckim lub sąsiednich. Obszar gminy obejmowany jest wsparciem Ośrodka Wsparcia Ekonomii Społecznej w Ełku, który prowadzony jest przez Stowarzyszenie Adelfi z Ełku w partnerstwie ze Stowarzyszeniem ESWIP z Elbląga.

Istotną rolę w aktywizacji lokalnej społeczności pełnią obecnie Koła Gospodyń Wiejskich. W świetle krajowego rejestru KGW na terenie Gminy Prostki funkcjonuje ich 6. Są to następujące:

- 1) Koło Gospodyń Wiejskich „Wisienki” w Wiśniowie Ełckim,
- 2) Koło Gospodyń Wiejskich Bogusze,
- 3) Koło Gospodyń Wiejskich Miłusze,
- 4) Smak i Tradycja Koło Gospodyń Wiejskich w Prostkach,
- 5) Koło Gospodyń Wiejskich Boberki w Bobrach,
- 6) Wiejskie Smaki Koło Gospodyń Wiejskich Borki.

Współpraca Gminy Prostki z organizacjami pozarządowymi odbywa się zarówno w formie finansowej, jak i pozafinansowej, na podstawie rocznych programów współpracy. W ramach współpracy finansowej, w 2023 roku Samorząd Gminy Prostki rozdysponował łączną kwotę 150 000 zł na zadania publiczne w zakresie kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, kultury fizycznej i sportu, ochrony i promocji zdrowia oraz polityki społecznej. Środki zostały przeznaczone na następujące zadania:

- Koncert kameralny „Muzyczny romans z ostrokolskimi zabytkami” – Stowarzyszenie Inicjatyw Społecznych „Nasze Prostki” (14.800 zł);
- Piłka nożna jako forma aktywnego spędzania czasu wolnego – Klub Sportowy „Pojezierze” (56.029,61 zł);
- Rowerem po zdrowie – UKK Prostki „Uczniowski Klub Kolarski” (32.000 zł);
- Pomagamy i chronimy – pomoc pielęgniarstwa oraz opiekuńcza seniorom i niepełnosprawnym – Stowarzyszenie Pomocy Humanitarnej im. Świętego Łazarza z siedzibą w Ełku (25.000 zł);
- Żyj zdrowo – wisienkowe rewolucje – Stowarzyszenie Przyjaciół Wiśniowa Ełckiego „LEPSZE JUTRO (3.100 zł);
- Działaj Lokalnie 2023 – Ełckie Stowarzyszenie Aktywnych „STOPA” (9.000 zł);
- Rozśpiewane Wisienki – integrowanie poprzez śpiewanie – Koło Gospodyń Wiejskich „Wisienki” w Wiśniowie Ełckim (5.480 zł);
- Moja torba Eko-To-Ja - „Smak i Tradycja” Koło Gospodyń Wiejskich w Prostkach (1.350 zł).

Powyższe obszary obejmują usługi społeczne, które są realizowane przez podmioty ekonomii społecznej na terenie gminy i na rzecz jej mieszkańców, w tym osób starszych, osób z niepełnosprawnościami, dzieci i młodzieży.

4. Wyzwania strategiczne w obszarze polityki społecznej i prognoza zmian

4.1. Bezrobocie, bierność zawodowa i ubóstwo

Ubóstwo i bezrobocie to dwa zjawiska ściśle ze sobą powiązane, choć nie zawsze brak płatnej pracy oznacza brak stałego dochodu, a w efekcie niski status materialny. Zjawisko bezrobocia można analizować w oparciu o statystyki PUP, jednak nie oddaje to do końca skali szerszego zjawiska, czyli braku płatnego zatrudnienia. Część osób zarejestrowanych w PUP to osoby, które tylko formalnie są bezrobotne, ponieważ pracują w „szarej strefie”. Z drugiej strony poza rejestrami PUP pozostają osoby poszukujące pracy na własny rachunek, a także bierne zawodowo, które teoretycznie mogłyby pracować, jednak nie mają do tego motywacji, brakuje im kompetencji życiowych lub odpowiednich kwalifikacji. Nieaktywne są dość często również osoby, które mają ograniczony dostęp do rynku pracy ze względu na specyficzne cechy. Wielodzietność, niepełnosprawność, bezdomność czy alkoholizm powodują, że podjęcie i utrzymanie się w pracy może być szczególnie trudne, ponieważ bariery tkwią nie tylko w świadomości jednostek, ale też całego społeczeństwa (np. stereotypy dotyczące niższej wydajności pracowników z niepełnosprawnościami) oraz systemu pomocy instytucjonalnej.

W grudniu 2023 roku w rejestrze PUP w Ełku zarejestrowanych było 290 osób bezrobotnych z terenu Gminy Prostki, co oznacza zmniejszenie ich liczby o 26 osób (o 8,2%) w porównaniu do 2021 roku. Bezrobocie w gminie jest zróżnicowane pod kątem cech socjodemograficznych osób pozostających w rejestrach PUP.

Tabela 9. Bezrobotni w Gminie Prostki w latach 2021-2023

Wyszczególnienie	2021	2022	2023
Ogółem	316	317	290
Kobiety	173	169	151
Mężczyźni	143	148	139
Do 25 roku życia	33	55	44
Do 30 roku życia	81	103	80
Powyżej 50 roku życia	78	71	78
Długotrwale bezrobotni	174	155	168

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE BDL GUS.

Z punktu widzenia wsparcia osób doświadczających bezrobocia kluczowe znaczenie mają czynniki indywidualne, które wpływają na zdolność i motywację do podjęcia zatrudnienia. Jednym z takich czynników jest płeć, na co wskazują rozmiary bezrobocia wśród mieszkańców. Kobiety stanowią bowiem większość (52,1%) osób z terenu gminy zarejestrowanych jako bezrobotne. Może to być efekt m.in. kwalifikacji nieadekwatnych do potrzeb rynku pracy, przerw związanych z urodzeniem i wychowaniem dzieci czy stereotypów, w świetle których

kobiety nie są chętnie zatrudniane z obawy o gorszą wydajność pracy czy większe ryzyko podejmowania zwolnień lekarskich ze względu na choroby dzieci.

Analiza cech socjodemograficznych bezrobotnych mieszkańców gminy wskazuje na dość duży odsetek osób do 30 roku życia, które, w liczbie 80, stanowiły w grudniu 2023 roku 27,6% ogółu bezrobotnych. Jest to grupa należąca do katalogu grup w szczególnej sytuacji na rynku pracy. Młodzi bezrobotni nierzadko bowiem charakteryzują się niewielkim doświadczeniem zawodowym bądź wykształceniem nieadekwatnym do potrzeb rynku pracy, a przy tym mogą mieć zbyt wysokie oczekiwania względem wynagrodzenia.

Barier na rynku pracy mogą doświadczać również osoby po 50 roku życia. W Gminie Prostki w 2023 roku stanowiły one, w liczbie 78, ponad jedną czwartą bezrobotnych (26,9%). Sytuacja tych osób nierzadko jest skomplikowana. Mogą to być osoby dysponujące wieloletnim doświadczeniem zawodowym, ale przy tym mieć nieaktualne kwalifikacje; lub nie mieć doświadczenia w pracy w ogóle ze względu na wcześniejsze zajmowanie się domem i wychowaniem dzieci bądź podlegać stereotypom dotyczącym osób starszych na rynku pracy. Wszystko to może mieć wpływ na trudności w znalezieniu zatrudnienia.

Pomimo zmniejszania rozmiarów bezrobocia rejestrowanego problemem pozostaje nadal długotrwałe bezrobocie, rozumiane jako pozostawanie przez bezrobotnego w rejestrze powiatowego urzędu pracy łącznie przez okres ponad 12 miesięcy w okresie ostatnich 2 lat, z wyłączeniem okresów odbywania stażu i przygotowania zawodowego dorosłych. Osoby należące do kategorii osób długotrwałe bezrobotnych w 2023 roku, w liczbie 168, stanowiły 57,9% wszystkich bezrobotnych z gminy. W porównaniu do 2021 roku ich liczba spadła o 6 osób (o 3,4%), a odsetek w strukturze wzrósł o 2,8 punktu procentowego.

Bezrobocie stanowi jeden z głównych powodów udzielania pomocy społecznej mieszkańcom Gminy Prostki. W 2023 roku z tego tytułu wsparcie otrzymały 133 rodziny, w których funkcjonowały 403 osoby. W porównaniu do 2021 roku liczba rodzin spadła o 14, tj. o 9,5%, natomiast liczba osób w tych rodzinach zmniejszyła się o 36 tj. o 8,2%.

Nierzadko konsekwencją bierności zawodowej i bezrobocia jest ubóstwo, będące zjawiskiem społecznym polegającym na braku dostatecznych środków materialnych do zaspokajania potrzeb życiowych jednostki lub rodziny⁴. Może ono być mierzone zarówno w sposób absolutny, co oznacza niewystarczające środki finansowe na zaspokojenie podstawowych potrzeb osoby lub rodziny, bądź w sposób relatywny, kiedy odzwierciedla nierówności społeczne i związane jest z porównaniem poziomu życia danej osoby czy rodziny do średniej w społeczeństwie.

Ubóstwo stanowi jeden z powodów przyznawania świadczeń z pomocy społecznej, przy czym musi ono współwystępować z innym powodem wskazanym w artykule 7 ustawy o pomocy społecznej. W 2023 roku z tytułu ubóstwa świadczenia z pomocy społecznej otrzymało 115 rodzin, w których funkcjonowały 243 osoby. W porównaniu do 2021 roku liczba rodzin wzrosła o 12 (tj. o 11,7%), natomiast liczba osób w rodzinach wzrosła o 26 (o 12,0%).

⁴ <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/ubostwo;3990730.html>

Jednym z przejawów ubóstwa jest bezdomność. Ze wsparcia GOPS z tego powodu w latach 2021-2023 korzystało 10-11 rodzin i od 10 do 11 osób w tych rodzinach. Bezdomność może stanowić efekt różnych przyczyn, wśród których można wskazać rozpad rodziny, uzależnienie, brak stałych dochodów lub niski ich poziom, eksmisję oraz uzależnienia. Zadaniem gminy jest zapewnienie osobom dotkniętym problemami bezdomności tymczasowego schronienia przez przyznanie miejsca w noclegowni, schronisku bądź ogrzewalni dla osób bezdomnych.

Prognoza zmian	
Realizacja Strategii	Zaniechanie
• Zmniejszenie liczby osób bezrobotnych, w tym wśród osób do 30 roku życia i od 50 lat wzwyż, a także osób długotrwale bezrobotnych. • Zapewnienie godnych warunków bytowych mieszkańcom i ich rodzinom oraz zwiększenie poczucia bezpieczeństwa socjalnego. • Zmniejszenie liczby osób i rodzin dotkniętych ubóstwem, problemami mieszkaniowymi, bezdomnością. • Ograniczenie skali długotrwałego korzystania z pomocy społecznej. • Zwiększenie aktywności zawodowej i mobilności mieszkańców.	• Wzrost liczby osób bezrobotnych lub biernych zawodowo, w tym długotrwale pozostających bez zatrudnienia. • Niska jakość życia części mieszkańców, związana z trudnościami w prowadzeniu gospodarstwa domowego, bezrobociem, ubóstwem i innymi problemami. • Uzależnienie części osób od pomocy społecznej, wynikające z doświadczanych problemów, roszczeniowości oraz biernej postawy. • Mały potencjał mieszkańców w zakresie aktywności zawodowej i mobilności.

4.2. Sytuacja osób wymagających wsparcia w codziennym funkcjonowaniu

Zachowanie odpowiedniego poziomu zdrowotności społeczeństwa stanowi obecnie poważne wyzwanie, ze względu m.in. na postępujące starzenie się społeczeństwa, zanieczyszczenie środowiska i zmiany klimatyczne, niewłaściwą dietę, mało aktywny tryb życia itp. Jednocześnie jednym z zadań gminy jest ochrona zdrowia, czyli działalność, której celem jest zapobieganie chorobom i ich leczenie, utrzymanie rozwoju psychicznego, fizycznego i społecznego człowieka, przedłużanie życia, a także zapewnienie zdrowego rozwoju następnym pokoleniom. Światowa Organizacja Zdrowia definiuje zdrowie nie tylko jako całkowity brak choroby, ale także stan pełnego, fizycznego, umysłowego oraz społecznego dobrostanu, tj. dobrego samopoczucia. Zdrowie jest zatem jedną z podstawowych wartości, warunkujących prowadzenie produktywnego i satysfakcjonującego życia. Przewlekła lub ciężka choroba może zaś stanowić barierę w wypełnianiu ról zawodowych, rodzinnych i społecznych.

Problemy zdrowotne mogą być jedną z przyczyn ubóstwa i innych problemów osób i rodzin. Zaburzają bowiem ich prawidłowe funkcjonowanie w wielu aspektach, niejednokrotnie przyczyniając się do obniżenia jakości życia i wystąpienia trudnych sytuacji, takich jak utrata pracy, niemożność podjęcia zatrudnienia, trudności finansowe i zadłużenie, wynikające

z wysokich kosztów leczenia przy niskich dochodach lub ich braku, uzależnienia, konflikty w rodzinie, a także inne problemy zdrowotne takie jak np. depresja.

Podobnie może wyglądać sytuacja w przypadku niepełnosprawności, która w świetle definicji WHO, oznacza „ograniczenie lub brak zdolności do wykonywania czynności w sposób lub w zakresie uważanym za normalny dla człowieka, wynikające z uszkodzenia i upośledzenia funkcji organizmu”⁵. W polskim ustawodawstwie, niepełnosprawność została zdefiniowana jako trwała lub okresowa niezdolność do wypełniania ról społecznych z powodu stałego lub długotrwałego naruszenia sprawności organizmu, w szczególności powodująca niezdolność do pracy⁶. Niepełnosprawność może wiązać się z obniżoną sprawnością ruchową, sensoryczną (zmysłową), intelektualną, psychofizyczną, komunikowania się oraz funkcjonowania w społeczeństwie. Jej przyczynami mogą być przewlekłe choroby, wady wrodzone, przebyte urazy i wypadki, a także obniżanie się sprawności fizycznej i umysłowej wraz ze starzeniem się organizmu. Może zatem wystąpić w różnym okresie życia oraz mieć różny stopień.

Zarówno osoby z niepełnosprawnościami, jak i doświadczające długotrwałej, przewlekłej choroby oraz osoby w podeszłym wieku można zaliczyć do kategorii osób wymagających wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, czyli osób, które ze względu na wiek, stan zdrowia lub niepełnosprawność wymagają opieki lub wsparcia w związku z niemożnością samodzielnego wykonywania co najmniej jednej z podstawowych czynności dnia codziennego. W świetle danych Narodowego Spisu Powszechnego w 2021 roku w Gminie Prostki zamieszkiwało 708 osób z niepełnosprawnościami, w tym 371 mężczyzn i 337 kobiet. Spośród wszystkich osób z niepełnosprawnościami 467 to osoby niepełnosprawne prawnie, a 241 to osoby niepełnosprawne tylko biologicznie.

Wśród głównych powodów korzystania przez mieszkańców Gminy Prostki ze świadczeń z pomocy społecznej są dwa bezpośrednio związane ze zdrowiem. W 2023 roku w 90 rodzinach funkcjonowały osoby wymagające wsparcia związanego z długotrwałą lub ciężką chorobą. W porównaniu do 2021 roku liczba tych rodzin zwiększyła się o 36, tj. o 66,7%, natomiast liczba osób w tych rodzinach wzrosła o 93.

Niepełnosprawność członka rodziny w 2023 roku była powodem wsparcia 50 rodzin z terenu gminy, w których funkcjonowało 115 osób. Liczba tych rodzin w omawianej perspektywie zmniejszyła się o 6, natomiast liczba osób w nich funkcjonujących pozostała na niezmiennym poziomie.

Osoby z niepełnosprawnościami, przewlekłe chorujące i ich rodziny często w większym stopniu niż inni członkowie społeczności lokalnej narażone są na ubóstwo i wykluczenie. Mogą doświadczać odrzucenia zarówno w wymiarze personalnym, przez środowisko społeczne, jak i na gruncie zawodowym. Osoby z niektórymi rodzajami niepełnosprawnościami mierzą się w codziennym funkcjonowaniu z barierami architektonicznymi, technicznymi oraz w komunikowaniu się, przez co ich uczestnictwo w życiu społecznym jest utrudnione. Ponadto jednymi z częściej doświadczanych problemów jest niedostatek środków finansowych oraz

⁵ Cyt. za <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/niepelnosprawnosc;3947453.html>

⁶ Art. 2 pkt 10 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

niewystarczający dostęp do opieki zdrowotnej i rehabilitacji. W rodzinach, w których przynajmniej jeden z członków jest osobą zależną, wymagającą stałej opieki, nasilają się problemy związane z godzeniem pracy zarobkowej i innych obowiązków, a także przemęczenie i wypalenie osoby bliskiej sprawującej opiekę nad osobą chorującą lub z niepełnosprawnościami.

Również wiek może stanowić przyczynę zaistnienia konieczności wsparcia osoby. Według Światowej Organizacji Zdrowia, starość zaczyna się wraz z 60 rokiem życia i można ją podzielić na trzy etapy: do 74 r.ż. trwa wczesna starość, w przedziale 75-89 lat jest starość pośrednia (lub wiek podeszły), zaś od 90 r.ż. można już mówić o długowieczności lub późnej starości. Jednak pierwsze zmiany biologiczne, które oznaczają początek starości, zaczynają się w organizmie ludzkim już po czterdziestce. To wtedy słabnie zdrowotność oraz obniża się sprawność, rośnie zagrożenie przewlekłą chorobą i niepełnosprawnością. W wieku starszym te zmiany się nasilają – spada stężenie hormonów, spowalniają się funkcje poznawcze, motoryczne i pamięć, zaś występujące schorzenia dotyczą najczęściej układu krążenia (choroba wieńcowa, nadciśnienie), zmian nowotworowych, cukrzyca typu 2 i choroby układu kostno-stawowego. Osłabieniu ulega system immunologiczny, zdolność regeneracji po wysiłku oraz przystosowywanie się organizmu do zmiennych warunków⁷.

Jednak to, w jakiej kondycji psychicznej, emocjonalnej, fizycznej i społecznej dana osoba wkracza w wiek seniorski, zależy od mnóstwa czynników. Przede wszystkim jest efektem tego, jaki tryb życia osoba prowadziła, np. czy uprawiała sport lub inne aktywności na świeżym powietrzu, dobrze się odżywiała, stroniła od używek, jaką pracę wykonywała, a także czy budowała pozytywne relacje z bliskimi oraz znajomymi. W związku z tym, sytuacja życiowa danej osoby w wieku 60+ może się diametralnie różnić od jej rówieśników. Warto również wskazać, że sytuacja materialna wielu osób starszych jest trudna. Minimalna emerytura rolnicza lub pracownicza, a w bardziej skrajnych sytuacjach (gdy osoba nie wypracowała prawa do emerytury) renta rodzinna, renta socjalna lub inne świadczenia z pomocy społecznej, mogą okazać się nie wystarczające do pokrycia kosztów życia, zwłaszcza w sytuacji problemów zdrowotnych i rosnących wydatków na leki i wizyty u lekarzy.

Ponadto, seniorzy z różnych względów są bardziej narażeni na samotność i izolację społeczną. Dotyczy to zwłaszcza kobiet, których długość życia jest dłuższa niż mężczyzn⁸. Udział kobiet w grupie mieszkańców Gminy Prostki w wieku 70 lat i więcej wynosił 59,7%, natomiast w wieku od 85 lat – 74,5%. Kobiety częściej też stają się klientkami OPS, stanowiąc 55,0% świadczeniobiorców w wieku emerytalnym. Po śmierci współmałżonka oraz usamodzielnieniu się dzieci, osoba starsza pozostaje sama w miejscu zamieszkania. Nie mając żadnego obowiązku społecznego (np. nauka, praca) oraz oparcia w rodzinie czy w otoczeniu sąsiedzkim, w obliczu rosnących problemów zdrowotnych, barier finansowych i komunikacyjnych oraz malejących kontaktów społecznych, może stracić sens życia, popaść w depresję.

⁷ https://www.doz.pl/czytelnia/a12239-Zrozumiec_seniora_-_potrzeby_i_emocje_osob_starszych

⁸ <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/trwanie-zycia/trwanie-zycia-w-2019-roku,2,14.html>

W obliczu powyższych problemów, seniorzy na pewnym etapie życia potrzebują pomocy innych osób w zaspokojeniu codziennych potrzeb (np. zakupy, przygotowanie posiłku, pielęgnacja i higiena ciała), jednakże nierzadko tej pomocy są pozbawieni. W takich przypadkach interweniują służby społeczne. W 2023 roku pomocą społeczną objętych było 36 rodzin emerytów i rencistów, w których funkcjonowało 66 osób, przy czym 21 rodzin było jednoosobowych, 8 rodzin dwuosobowych, natomiast 7 rodzin liczyło 3 i więcej osób.

Jednym z podstawowych zadań gminy w zakresie wsparcia osób i rodzin, które doświadczają problemu niepełnosprawności oraz ciężkiej i/lub przewlekłej choroby, są usługi opiekuńcze oraz specjalistyczne usługi opiekuńcze. Mogą one zostać przyznane osobie samotnej, która z powodu wieku, choroby lub innych przyczyn wymaga pomocy innych osób, a jest jej pozbawiona. Usługi przyznawane są także osobom pozostającym w rodzinach, gdy rodzina nie jest sama w stanie zaspokoić potrzeb w zakresie opieki. W 2023 roku pomoc w postaci usług opiekuńczych otrzymywało 14 osób, czyli o 3 osoby mniej niż w 2021 roku.

Osoby wymagające całodobowej opieki z powodu wieku, choroby lub niepełnosprawności, niemogące samodzielnie funkcjonować w codziennym życiu, którym nie można zapewnić niezbędnej pomocy w formie usług opiekuńczych, przysługuje prawo do umieszczenia w domu pomocy społecznej. W 2023 roku w DPS w przebywało 19 mieszkańców gminy, czyli o 2 osoby mniej niż w 2021 roku.

Porównując te liczby z danymi demograficznymi można dojść do wniosku, że skala zapotrzebowania na wsparcie jest wciąż relatywnie niewielka, jednakże wraz z dalszym wzrostem liczby seniorów oraz wydłużaniem się okresu trwania życia, a także pogarszaniem stanu zdrowia i rosnącym osamotnieniem osób starszych, zapotrzebowanie na świadczenie usług opiekuńczych oraz innych działań pomocowych będzie rosnąć.

Oprócz wsparcia w codziennym funkcjonowaniu należy również mieć na uwadze także potrzebę kreowania warunków aktywności i rozwoju osób starszych, w tym między innymi aktywności edukacyjnej, kulturalnej, rekreacyjnej, fizycznej. Osoby w wieku od 60 lat wzwyż to nie tylko osoby wymagające pomocy, ale także osoby, które mogą jeszcze pracować, działać społecznie, pomagać innym, uczyć się i rozwijać. Mają też potencjał zbudowany na latach doświadczeń i pracy, który należy diagnozować i zagospodarowywać dla dobra wspólnego. Z racji tego, że w najbliższych latach osób w starszych grupach wiekowych będzie przybywać, już teraz można mówić nie tylko o społeczeństwie starzejącym się, ale o społeczeństwie różnego wieku, czyli takim, w którym każda grupa wiekowa ma zadania do spełnienia.

Prognoza zmian	
Realizacja Strategii	Zaniechanie
Poprawa jakości życia i możliwie najpełniejsze zaspokojenie potrzeb egzystencjalnych i wyższego rzędu oraz dostęp do usług społecznych dla osób starszych, osób z niepełnosprawnościami i chorujących.	- Niska jakość życia osób starszych, osób z niepełnosprawnościami i chorujących oraz ograniczona dostępność usług społecznych dla tych osób. - Nasilenie poczucia samotności i izolacji społecznej, a także problemów

• Wydłużanie okresu życia w pełnej sprawności, umożliwiające dłuższą pracę zawodową oraz rozwój osobisty do później starości. • Zwiększenie zaangażowania osób starszych, z niepełnosprawnościami i chorujących w sprawy lokalne, w tym poprzez aktywność społeczną, obywatelską i edukacyjną.	psychicznych osób starszych, osób z niepełnosprawnościami i chorujących. • Zwiększenie obciążeń finansowych gminy związanych z organizacją środowiskowych i instytucjonalnych usług wsparcia.
---	--

4.3. Funkcjonowanie rodzin z dziećmi

Rodzina jest naturalnym środowiskiem służącym opiece i wychowaniu dzieci. Wypełnia też szereg innych ważnych społecznie funkcji. Występujące na jej drodze trudności życiowe są sprawą oczywistą i prawdopodobnie nieuniknioną. Mogą pojawić się w razie problemów zawodowych, utraty pracy czy niedostatecznych dochodów. Mogą też być efektem konfliktów małżeńskich/w związku osób dorosłych. Bardzo często ich źródłem są jednak problemy wychowawcze, wynikające z rozwoju dzieci, które na różnych etapach życia potrzebują odpowiedniej uwagi i mądrych oddziaływań wychowawczych. Rodzice i opiekunowie wyposażeni w niezbędne kompetencje rodzicielskie, samodzielnie albo przy wsparciu ze strony krewnych, znajomych bądź przy okresowym wsparciu specjalistów potrafią radzić sobie z problemami a nawet sytuacjami kryzysowymi. Natomiast w rodzinie, w której kumulują się różne deficyty i zaniedbania opiekuńczo-wychowawcze, jak również problemy materialne i psychologiczne, przezwyciężenie sytuacji trudnych może okazać się niemożliwe bez długotrwałego i wielopoziomowego wsparcia ze strony służb społecznych.

Wśród rodzin objętych pomocą społeczną w Gminie Prostki w 2023 roku, rodziny z dziećmi stanowiły 47,4%. W 101 takich rodzinach funkcjonowało 437 osób. Największy odsetek stanowiły rodziny z dwojgiem dzieci (37,6%), a w dalszej kolejności z trojgiem dzieci (23,8%) oraz z jednym dzieckiem (21,8%). Rodziny z czworgiem dzieci to 10,9% ogółu, a z pięciorgiem 5,9%. W porównaniu do 2021 roku liczba rodzin z dziećmi obejmowanych wsparciem wzrosła o 6. W 2023 roku wsparciem obejmowano 34 rodziny niepełne, w których żyło 114 osób. W porównaniu do 2021 roku liczba tych rodzin zwiększyła się o 3. Spośród rodzin niepełnych 13 to rodziny z jednym dzieckiem, 12 – z dwojgiem dzieci, 4 – z trojgiem, a w pięciu rodzinach było czworo lub więcej dzieci.

Jednym z głównych powodów obejmowania rodzin z dziećmi wsparciem w Gminie Prostki w 2023 roku była potrzeba ochrony macierzyństwa. Z tego tytułu pomocy udzielono 38 rodzinom, w których funkcjonowało 212 osób. W tej liczbie z uwagi na wielodzietność wsparto 35 rodzin z 199 osobami. W porównaniu do 2021 roku liczba rodzin objętych pomocą społeczną z powodu potrzeby ochrony macierzyństwa wzrosła o 3, natomiast liczba osób w tych rodzinach zwiększyła się o 1.

Drugim powodem obejmowania rodzin z dziećmi pomocą społeczną jest bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, która

w 2023 roku stanowiła powód przyznania pomocy 44 rodzinom, w tym 36 niepełnym. W porównaniu do 2021 roku liczba wspartych z tego tytułu rodzin zwiększyła się o 4, natomiast liczba osób w tych rodzinach wzrosła o 15.

Istotną rolę w zakresie wsparcia rodzin odgrywa asystent rodziny, który realizując swoje zadania odpowiedzialny jest m.in. za bezpośrednią pracę z rodzicami oraz dziećmi, a także działania realizowane na rzecz dziecka i rodziny. Do jego głównych zadań należy w szczególności opracowanie i realizacja planu pracy z rodziną we współpracy z członkami rodziny i w konsultacji z pracownikiem socjalnym; udzielanie pomocy rodzinom w poprawie ich sytuacji życiowej, w tym w zdobywaniu umiejętności prawidłowego prowadzenia gospodarstwa domowego; udzielanie pomocy rodzinom w rozwiązywaniu problemów socjalnych, psychologicznych i wychowawczych; wspieranie aktywności społecznej rodzin, motywowanie członków rodzin do podnoszenia kwalifikacji zawodowych; a także podejmowanie działań interwencyjnych i zaradczych w sytuacji zagrożenia bezpieczeństwa dzieci i rodzin. Od 1 stycznia 2017 roku, z dniem wejścia w życie ustawy o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem”, obszar działań asystenta rodziny poszerzył się poprzez przypisanie mu funkcji koordynatora kompleksowego wsparcia (poradnictwa) dla kobiet w ciąży i ich rodzin, ze szczególnym uwzględnieniem kobiet w ciąży powikłanej, kobiet w sytuacji niepowodzeń położniczych oraz wsparcia rodzin dzieci, u których zdiagnozowano „ciężkie i nieodwracalne upośledzenie albo nieuleczalną chorobę zagrażającą ich życiu, która powstała w prenatalnym okresie rozwoju dziecka lub w czasie porodu”.

W 2023 roku GOPS w Prostkach zatrudniał jednego asystenta rodziny, który obejmował wsparciem 13 rodzin i 28 dzieci w tych rodzinach. W porównaniu do 2021 roku liczba rodzin zmniejszyła się o 1, natomiast liczba dzieci jest mniejsza o 4.

W sytuacji gdy rodziny, pomimo otrzymanego wsparcia, nie są w stanie realizować funkcji opiekuńczo-wychowawczej, dzieci mogą zostać umieszczone w pieczy zastępczej. W 2023 roku Gmina Prostki finansowała pobyt 25 dzieci w pieczy, w tym 18 dzieci w rodzinach zastępczych i 7 dzieci w placówkach opiekuńczo-wychowawczych. W 2022 roku było to 20 dzieci, a w 2021 roku 19 dzieci.

Prognoza zmian	
Realizacja Strategii	Zaniechanie
• Zapobieganie sytuacjom, w których dzieci muszą zostać umieszczone w pieczy zastępczej. • Wzrost poczucia bezpieczeństwa i stabilizacji w rodzinach. • Poprawa kompetencji rodziców i opiekunów w zakresie funkcjonowania rodziny oraz wychowywania dzieci.	• Zwiększenie skali doświadczanych przez rodziny trudności i problemów opiekuńczo-wychowawczych. • Zwiększenie liczby dzieci przebywającej w pieczy zastępczej oraz kosztów gminy z związanych z pobytem dzieci w pieczy. • Większa liczba rodzin wymagających wsparcia specjalistów, rodzin biernych, niesamodzielnych i niezaradnych.

• Wzmocnienie i integracja rodzin oraz zwiększenie ich aktywności społecznej.	• Dziedziczenie bezradności i dysfunkcji z pokolenia na pokolenie, brak poczucia bezpieczeństwa i stabilizacji.

4.4. Przemoc domowa i uzależnienia

Przemoc domowa i uzależnienia stanowią poważne dysfunkcje rodzin oraz dysfunkcje społeczne, które w sposób negatywny wpływają na funkcjonowanie społeczeństwa. Problemy te wiążą się niejednokrotnie z naruszeniami prawa oraz powszechnie przyjętych norm społecznych, a także bardzo często z degradacją psychiczną i/lub fizyczną osób nimi dotkniętych. Ponadto towarzyszą im trudności życiowe i bariery, takie jak: ubóstwo w sferze materialnej i intelektualnej, bierność społeczno-zawodowa, niski poziom kompetencji interpersonalnych, niedojrzałość emocjonalna rodziców, nieumiejętność pełnienia ról rodzicielskich i małżeńskich, problemy opiekuńczo-wychowawcze. Kwestie te przenoszą się na otoczenie sąsiedzkie oraz środowisko szkolne. W odniesieniu do dzieci i młodzieży skutkiem negatywnych zjawisk są m.in. zaburzenia emocjonalne, schorzenia zdrowotne, trudności w przystosowaniu się do środowiska oraz w kontaktach z innymi ludźmi, mogące objawiać się depresją, nerwicami lub nadpobudliwością, zachowaniami agresywnymi i ryzykownymi, niską motywacją do nauki oraz słabymi wynikami w szkole, a także brakiem pasji i zainteresowań. Konsekwencją dysfunkcji systemu rodzinnego są ponadto przypadki ograniczania władzy rodzicielskiej przez sąd oraz umieszczania dzieci w pieczy zastępczej.

Definicja ustawowa przemocy domowej została zawarta w art. 2 ust 1 pkt 1) *Ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej*. W jej świetle stanowi ona jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie, wykorzystujące przewagę fizyczną, psychiczną lub ekonomiczną, naruszające prawa lub dobra osobiste osoby doznającej przemocy domowej, w szczególności:

- a) narażające tę osobę na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia lub mienia,
- b) naruszające jej godność, nietykalność cielesną lub wolność, w tym seksualną,
- c) powodujące szkody na jej zdrowiu fizycznym lub psychicznym, wywołujące u tej osoby cierpienie lub krzywdę,
- d) ograniczające lub pozbawiające tę osobę dostępu do środków finansowych lub możliwości podjęcia pracy lub uzyskania samodzielności finansowej,
- e) istotnie naruszające prywatność tej osoby lub wzbudzające u niej poczucie zagrożenia, poniżenia lub udręczenia, w tym podejmowane za pomocą środków komunikacji elektronicznej.

Przemoc domowa w Gminie Prostki jako powód korzystania z pomocy społecznej w perspektywie lat 2021-2023 występowała w skali do 3 rodzin. W 2023 roku były to 3 rodziny, w których funkcjonowało 11 osób, co oznacza wzrost w porównaniu do 2021 roku o dwie rodziny i o 8 osób.

Więcej informacji na ten temat przedstawiają dane Zespołu Interdyscyplinarnego. W 2023 roku do Zespołu wpłynęło 13 Niebieskich Kart wszczynających procedurę, w tym 3 Niebieskie

Karty wszczynające procedurę wobec małoletnich. W wyniku jednej z procedur małoletnie dziecko zostało zabezpieczone w placówce opiekuńczo-wychowawczej. Podmiotami wszczynającymi procedurę w 11 przypadkach była Komenda Powiatowa Policji w Ełku, a w 2 przypadkach – GOPS w Prostkach. Zakończono w tym czasie 6 procedur, w tym 4 w związku z ustaniem przemocy domowej.

W 2022 roku do Zespołu wpłynęło 16 Niebieskich Kart wszczynających procedurę, w tym 3 dotyczące przemocy wobec małoletnich, a zakończono 11 procedur, w tym 9 w związku z ustaniem przemocy. W 2021 roku wpłynęło 25 Niebieskich Kart wszczynających procedurę, a zakończono 9 procedur, w tym 7 z powodu ustania przemocy.

Istotną dysfunkcją wpływającą na funkcjonowanie osób i rodzin są uzależnienia. Światowa Organizacja Zdrowia definiuje uzależnienie jako stan psychiczny i fizyczny, wynikający z interakcji organizmu z substancją psychoaktywną. Charakteryzuje się on zmianami zachowania oraz koniecznością przyjmowania substancji w sposób okresowy bądź ciągły – w celu doświadczania jej wpływu bądź uniknięcia objawów towarzyszących jej brakowi w organizmie. W kontekście dysfunkcji społecznych uzależnienie należy jednak rozumieć szerzej, tj. jako silną i nabytą potrzebę zażywania substancji psychoaktywnych bądź wykonywania określonych czynności, takich jak np. uprawianie hazardu, oglądanie telewizji, korzystanie z internetu czy robienie zakupów⁹. W obu tych wymiarach uzależnienie może przynieść negatywne konsekwencje – utrudnia bowiem prawidłowe funkcjonowanie psychiczne, fizyczne i społeczne. Niejednokrotnie prowadzi nie tylko do utraty zdrowia, ale także do wykluczenia społecznego, przestępczości oraz problemów i dysfunkcji w rodzinie.

W świetle statystyk GOPS w Prostkach w latach 2021-2023 corocznie ze wsparcia z powodu alkoholizmu korzystało od 6 do 12 rodzin i od 9 do 22 osób w tych rodzinach. Istotne jest to, że skala korzystania przez mieszkańców z pomocy społecznej z tego tytułu w badanych latach rosła i w 2023 roku liczba rodzin była większa o 3 w porównaniu do 2021 roku. Narkomania jako powód przyznania pomocy społecznej występowała w statystykach GOPS w skali maksymalnie do 2 osób.

Inne dysfunkcje społeczne są słabiej rozpoznane. Niemniej jednak, szczególnie po okresie pandemii i związanej z nią izolacji społecznej, sygnalizuje się wzrost zagrożenia w szczególności uzależnieniem od internetu i gier, cyberprzemocą, a także wzrost skali występowania depresji i zaburzeń psychicznych, szczególnie u dzieci i młodzieży. Mogą one objawiać się nieco inaczej niż u dorosłych, poprzez m.in. nasilenie zachowań agresywnych, destrukcyjnych i autodestrukcyjnych, takich jak na przykład samookaleczanie. W świetle raportu „Młode Głowy. Otwarcie o zdrowiu psychicznym” z badania przeprowadzonego na zlecenie Fundacji UNAWEZA, *obraz dzieci i młodzieży, jaki wyłania się z pozyskanych wyników, to obraz przepełniony samotnością, skrajnie niską samooceną i niskim poczuciem sprawczości. Roboczo nazwalibyśmy ten stan „triadą kryzysu psychicznego dzieci i młodzieży”, która przyczynia się między innymi do dramatycznego wzrostu myśli samobójczych wśród młodych ludzi, zachowań*

⁹Zob. *Współczesne teorie i praktyka profilaktyki uzależnień chemicznych i niechemicznych*, red. M. Jędrzejko, Warszawa 2009, s. 40; <http://www.kbpn.gov.pl/portal?id=112184>.

samobójczych i podejmowanych zamachów samobójczych. W dużym uproszczeniu dzieci w kryzysie psychicznym to dzieci przekonane o tym, że nic nie znaczą, niczego nie potrafią i dla nikogo nie są ważne. Obraz ten dopełnia niski poziom zaufania społecznego młodych, brak wiary w skuteczność profesjonalnej pomocy czy wsparcia społecznego i skala doświadczanej przemocy rówieśniczej, domowej oraz doświadczania hejtu¹⁰.

Prognoza zmian	
Realizacja Strategii	Zaniechanie
• Zwiększenie świadomości i wrażliwości społecznej w zakresie uzależnień, przemocy i innych dysfunkcji. • Zmniejszenie skali zjawiska przemocy domowej, uzależnień i innych dysfunkcji w gminie. • Zapewnienie dostępu osobom i rodzinom zagrożonym lub doświadczającym przemocy oraz uzależnień do kompleksowych form wsparcia. • Lepsze dostosowanie społeczeństwa do wyzwań związanych z rozwojem nowych technologii. • Ograniczenie negatywnych zjawisk oraz skutków przemocy domowej oraz uzależnień, takich jak np. choroby depresyjne, próby samobójcze, ucieczki młodych ludzi z domów.	• Niewystarczający dostęp do specjalistycznej pomocy dla osób zagrożonych i dotkniętych uzależnieniami i przemocą. • Wzrost skali negatywnych zjawisk i skutków przemocy domowej i uzależnień. • Zwiększenie kosztów społecznych związanych z rosnącą liczbą osób wymagających wsparcia, specjalistycznego leczenia i terapii. • Niewystarczająca świadomość i wrażliwość społeczna w zakresie uzależnień i przemocy, ich przyczyny oraz skutków.

4.5. Rozwój gminnego systemu usług społecznych oraz aktywności społecznej

Wyzwania te mają charakter przekrojowy i odnoszą się do różnych sfer aktywności instytucji gminnych, a także organizacji pozarządowych, grup nieformalnych oraz mieszkańców. Wpływają one na zasoby i potencjał gminy, a w konsekwencji na możliwość sprostania innym wyzwaniom.

Rozwój gminnego systemu usług społecznych stanowi istotną kwestię z uwagi na postępujący proces starzenia się społeczeństwa, który będzie się wiązał z poszerzeniem kręgu osób wymagających opieki i wsparcia z powodu chorób czy niesamodzielności, wynikających z podeszłego wieku. Szczególnie ważne jest też wsparcie rodzin zamieszkujących gminę, poprzez zwiększanie dostępu do usług społecznych nie tylko dla rodzin dysfunkcyjnych, ale również innych, które takiego wsparcia potrzebują.

Obecnie szczególnie ważne jest zwiększanie zdolności gminnego systemu usług społecznych do reagowania na dynamicznie zmieniającą się sytuację społeczną i ekonomiczną, a także

¹⁰ J. Flis, M. Dębski, *Młode Głowy. Otwarcie o zdrowiu psychicznym*. Raport z badania dotyczącego zdrowia psychicznego, poczucia własnej wartości i sprawczości wśród młodych ludzi. 2023, s. 6.

różnego rodzaju sytuacje kryzysowe. Doświadczenia ostatnich lat, takie jak pandemia Covid-19 oraz napływ do Polski uchodźców wojennych z Ukrainy wykazały konieczność podjęcia szybkiej reakcji oraz dostosowania się do zmieniających warunków. Na uwagę należy mieć również zmieniające się warunki ekonomiczne, w tym rosnącą inflację oraz wzrost cen i prognozowaną niedostępność niektórych towarów, które mogą wpłynąć na sytuację bytową wielu osób.

W kontekście rozwoju systemu wsparcia istotne jest dążenie do zwiększenia efektywności działań w zakresie planowania, realizacji i oceny gminnej polityki społecznej, w tym wzmocnienie kompetencji osób zaangażowanych w te procesy. Ważne jest także tworzenie warunków sprzyjających aktywności mieszkańców i partycypacji obywatelskiej, a także rozwojowi współpracy międzyinstytucjonalnej oraz współpracy z mieszkańcami i ich organizacjami na rzecz dobra wspólnego.

Szczególnie istotna jest tu także aktywność mieszkańców oraz zaangażowanie lokalnych liderów, wyrażające się we wspólnych inicjatywach na poziomie sołectw i poszczególnych miejscowości, samopomocy, a także komunikacji i dialogu z władzami gminy.

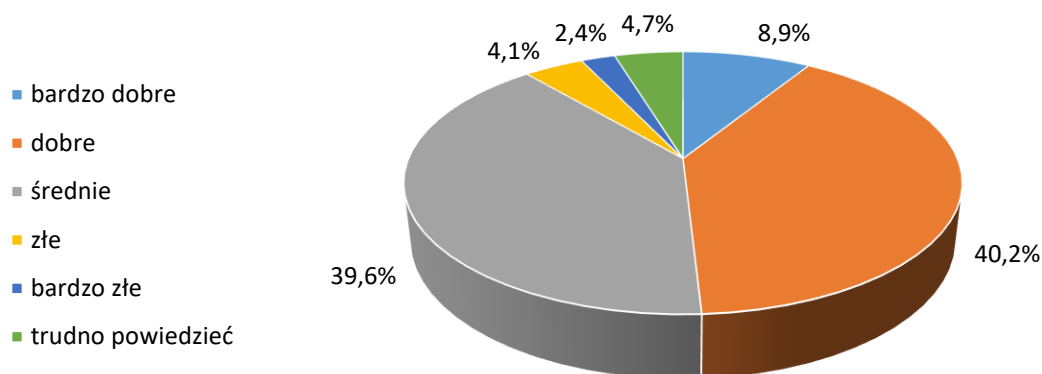
Prognoza zmian	
Realizacja Strategii	Zaniechanie
• Dostosowanie możliwości i metod wsparcia mieszkańców do zdiagnozowanych potrzeb. • Zwiększenie roli środowiskowych metod wsparcia, w tym opartych na wolontariacie i pomocy sąsiedzkiej. • Zwiększenie poziomu integracji mieszkańców gminy, służącej diagnozowaniu występujących problemów i współdziałaniu na rzecz ich rozwiązania. • Wzrost aktywności społecznej mieszkańców, w tym w ramach miejscowości, sołectw, grup nieformalnych czy organizacji pozarządowych. • Zwiększenie udziału obywateli w życiu publicznym i ich zaangażowania w kreowanie polityk publicznych. • Zwiększenie roli ekonomii społecznej w rozwoju społecznym i aktywizacji społeczno-zawodowej mieszkańców	• Niewydolność systemu usług społecznych w obliczu rosnącej skali problemów społecznych. • Konieczność rozwoju bazy instytucjonalnych form wsparcia, w tym zapewniających opiekę całodobową. • Zmniejszenie aktywności i motywacji do działania mieszkańców. • Brak zaangażowania mieszkańców w kreowanie polityk publicznych oraz ogólnie w życiu publicznym. • Zmniejszenie integracji lokalnych społeczności, brak wizji współdziałania na rzecz wspólnego dobra. • Brak rozwoju ekonomii społecznej.

5. Usługi społeczne w świetle badań ankietowych mieszkańców

W badaniu ankietowym wzięło udział 169 mieszkańców Gminy Prostki, w tym 72,8% kobiet i 26,0% mężczyzn. Wiek respondentów był dość zróżnicowany, przy czym największy odsetek stanowiły osoby w wieku 45-59 lat (36,7%), a następnie od 30 do 44 lat (31,4%) i od 60 lat wzwyż (21,9%). Najmniejszy odsetek to osoby do 29 roku życia (10,1%).

Ankietowanych zapytano o to, jak oceniają aktualne warunki życia w gminie. W świetle uzyskanych odpowiedzi 8,9% ocenia je bardzo dobrze, a 40,2% dobrze. Według 39,6% warunki życia są średnie, a według 4,1% - złe. Jako bardzo złe ocenia je 2,4% badanych, a 4,7% nie ma zdania na ten temat.

Wykres 3. Jak ocenia Pan/i aktualne warunki życia mieszkańców gminy?

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE BADAŃ ANKIETOWYCH.

Według badanych mieszkańców najtrudniej w gminie żyje się osobom starszym, na które wskazało 60,9% respondentów. W dalszej kolejności wskazywano na osoby z niepełnosprawnościami i chorujące (44,4%), osoby i rodziny dotknięte problemem uzależnienia (41,4%), osoby i rodziny dotknięte bezrobociem (33,1%), ubogie (31,4%), doświadczające przemocy domowej (30,2%), dzieci i młodzież (19,5%), samotnych rodziców (16,0%) oraz rodziny wielodzietne (13,6%).

W opinii respondentów rodziny w gminie najczęściej doświadczają problemu uzależnień (53,3%), chorób i problemów zdrowotnych (51,5%), problemu niewielkich dochodów (45,6%), braku stałego zatrudnienia (37,9%), braku pieniędzy na bieżące wydatki (36,1%), niepełnosprawności członka rodziny (30,8%), zadłużenia rodziny (30,2%), konfliktów rodzinnych i małżeńskich (24,9%) oraz przemocy domowej (21,3%). Ankietowani wskazują ponadto na negatywne zjawiska dotyczące dzieci i młodzieży, w szczególności na zagrożenie uzależnieniami od nowych technologii (63,9%), zagrożenie uzależnieniami od alkoholu i innych substancji psychoaktywnych (62,7%), bezproduktywne spędzanie czasu wolnego (54,4%), zaniedbania wychowawcze (37,9%), utrudniony start w dorosłe życie (33,7%), a także przestępczość i chuligaństwo (23,7%).

Osoby starsze doświadczają przede wszystkim, w opinii ankietowanych, takich problemów jak utrudniony dostęp do rehabilitacji (50,9%), choroby (48,5%), utrudniony dostęp do usług opiekuńczych (45,0%), trudności finansowe (42,6%), samotność (39,6%), utrudniona

możliwość korzystania ze środków transportu (34,3%), brak lub niewystarczająca opieka ze strony rodziny (26,6%), bariery architektoniczne (24,3%), brak poczucia bycia potrzebnym (18,9%), brak pracy (14,8%), brak lub niewystarczająca oferta aktywności społecznej, kulturalnej oraz rekreacyjnej (9,5%).

W zakresie wsparcia rodzin z dziećmi ankietowani wskazują na konieczność podejmowania następujących działań:

- zajęcia wspierające rozwój dzieci i młodzieży (55,6%),
- zapewnienie pomocy psychologicznej (44,4%),
- zapewnienie poradnictwa specjalistycznego (37,3%),
- działania edukacyjne służące wzmocnieniu kompetencji rodzicielskich (31,4%),
- zajęcia integracyjno-edukacyjne dla rodzin (30,2%),
- zapewnienie wsparcia terapeutycznego (26,0%),
- działania w zakresie profilaktyki zdrowotnej dla rodziców i dzieci (26,0%),
- wsparcie asystenta rodziny (25,4%),
- zapewnienie opieki dla dzieci do lat 3 (23,1%),
- prowadzenie placówek wsparcia dziennego (20,1%),
- grupy wsparcia, samopomocowe i rodziny wspierające (16,0%),
- realizacja kampanii społecznych (7,1%).

W obszarze wsparcia osób starszych i z niepełnosprawnościami działania powinny być następujące:

- zapewnienie lepszego dostępu do lekarzy specjalistów (79,9%),
- zwiększenie dostępu do rehabilitacji (56,8%),
- zapewnienie większego dostępu do usług opiekuńczych (40,8%),
- ułatwienie dojazdu do miejsc świadczenia usług społecznych (31,4%),
- opieka wytchnieniowa dla rodzin (27,8%),
- wsparcie asystentów osób niepełnosprawnych i/lub asystentów osób starszych (27,8%),
- zapewnienie pomocy psychologicznej (27,2%),
- organizacja różnorodnych form spędzania czasu wolnego (25,4%),
- zapewnienie całodobowej opieki (23,1%),
- kursy i szkolenia dla opiekunów faktycznych, w tym w zakresie pielęgnacji, dietetyki (22,5%),
- zapewnienie poradnictwa specjalistycznego (19,5%),
- integracja osób niepełnosprawnych i starszych oraz ich rodzin ze środowiskiem lokalnym (18,3%),
- likwidacja barier architektonicznych (17,2%).

6. Cele i kierunki działań

Nadrzędnym celem lokalnej polityki społecznej jest poprawa jakości życia ludności gminy, na którą składa się szereg czynników kształtujących warunki życia wspólnoty oraz poszczególnych rodzin i osób samotnie gospodarujących. Wynika stąd potrzeba integracji działań sektorowych w ramach pomocy społecznej, rynku pracy, edukacji, kultury, sportu, zdrowia, mieszkalnictwa i polityki prorodzinnej, w ścisłym powiązaniu z realizowanymi w gminie inwestycjami „twardymi” w infrastrukturę techniczną oraz gospodarkę. Strategiczna wizja rozwoju społecznego zakłada zatem zmiany na lepsze w wielu dziedzinach życia mieszkańców.

Część wdrożeniowa Strategii została usystematyzowana w formie celów strategicznych. Każdy z nich dotyczy innego wycinka rzeczywistości społecznej, jednakże są one ze sobą ściśle powiązane i wszystkie służą realizacji celu głównego Strategii. W związku z tym, wszystkie cele należy rozpatrywać łącznie w kontekście rozwoju społecznego gminy, uwzględniając jednak to, że wdrożenie założeń jednego z nich będzie miało istotny wpływ na powodzenie pozostałych.

Cel główny Strategii brzmi:

**Poprawa jakości i warunków życia mieszkańców Gminy
Prostki poprzez zwiększenie dostępu do wysokiej jakości
usług społecznych.**

Osiągnięciu celu głównego będzie służyć realizacja celów strategicznych i operacyjnych, poprzez każdorazowo określony katalog działań, wyznaczający kluczowe, niezbędne kierunki zaangażowania władz samorządu, jednostek organizacyjnych gminy oraz partnerów lokalnych. Nie jest katalogiem zamkniętym, więc jeżeli w trakcie wdrażania Strategii pojawią się jeszcze inne pomysły (projekty) wpisujące się w jej cele, to również powinny zostać wzięte pod uwagę.

W ramach każdego celu strategicznego określono katalog działań, uwzględniających oddziaływanie z jednej strony na całą społeczność gminy, a z drugiej na wybrane grupy, zagrożone ubóstwem i wykluczeniem społeczno-zawodowym. Są to przede wszystkim rodziny z dziećmi, dzieci i młodzież, osoby starsze, osoby z niepełnosprawnościami i długotrwale chorujące, osoby w sytuacjach skrajnych pod względem egzystencjalnym, w szczególności z powodu uzależnień, bezdomności, pobytu w zakładzie karnym, zdarzeń losowych, a także cała społeczność gminy.

Zdefiniowane wyżej obszary oddziaływań przekładają się na zaplanowane w ramach Strategii kierunki niezbędnych działań, które integrują zasoby, kompetencje i zadania z zakresu pomocy społecznej, rynku pracy, edukacji, zdrowia, mieszkalnictwa, bezpieczeństwa publicznego, kultury oraz sportu i rekreacji. Ich efektywna realizacja wymaga m.in.:

- ✓ stałego zwiększania kompetencji pracowników i osób zaangażowanych w realizację Strategii, poprzez systematyczny udział w szkoleniach, kursach, warsztatach, seminariach, konferencjach, wizytach studyjnych i innych formach edukacji;
- ✓ wspierania kadry specjalistów zajmujących się m.in. uzależnieniami, przemocą w rodzinie oraz interwencją kryzysową w postaci superwizji i pomocy psychologicznej;
- ✓ wzmocnienia współpracy i komunikacji międzyinstytucjonalnej w obszarach objętych Strategią, służącej szybkiej diagnozie oraz przeciwdziałania dysfunkcjom społecznym, a także zmniejszaniu skali ich występowania;
- ✓ ukierunkowania na nowe, innowacyjne rozwiązania w zakresie objętym Strategią, służące większej otwartości i elastyczności działania, a także zwiększeniu skuteczności oddziaływań;
- ✓ umiejętności zarządzania w sytuacjach kryzysowych, w szczególności rozpoznawania i diagnozowania sytuacji, podjęcia skutecznych działań zaradczych oraz przewidywania skutków i przeciwdziałaniu im;
- ✓ podejmowania wspólnych działań rzeczniczych i lobbystycznych na rzecz rozwiązań, które nie leżą w gestii gminy, a mogą w istotny sposób przyczynić się do rozwiązania istniejących problemów oraz poprawy jakości życia mieszkańców.

Powyższe działania dotyczą każdego z przyjętych obszarów priorytetowych

Cel strategiczny 1. Zapewnienie optymalnych warunków wypełniania funkcji opiekuńczo-wychowawczej przez rodziny oraz rozwoju dzieci i młodzieży.

Cele operacyjne	Kierunki działań
1. Zwiększenie kompetencji rodziców i opiekunów w zakresie opieki i wychowania dzieci	1) Organizowanie różnych form edukacji rodziców i opiekunów, dotyczących w szczególności rozwiązywania problemów opiekuńczo-wychowawczych, takich jak „Szkoła dla rodziców”, trening kompetencji rodzicielskich.
2. Zapewnienie rodzinom doświadczającym trudności dostępu do kompleksowego wsparcia	2) Działania ukierunkowane na wzmocnienie rodzin poprzez wspólne spędzanie czasu przez dzieci i rodziców, poznanie kreatywnych i aktywnych form organizacji czasu wolnego, wspólne wyjazdy itp. 3) Bieżące diagnozowanie sytuacji problemowych w rodzinach wraz z oceną sytuacji dziecka pod kątem zapewnienia mu bezpieczeństwa. 4) Zapewnienie wsparcia w postaci pracy socjalnej, asystentury rodzinnej oraz rodzin wspierających, rodzinom doświadczającym trudności w wypełnianiu podstawowych funkcji.
3. Stworzenie warunków rozwoju dzieci i młodzieży.	5) Organizowanie poradnictwa psychologicznego, socjalnego, pedagogicznego, prawnego i innego dostosowanego do potrzeb osób i rodzin, w tym dzieci i młodzieży. 6) Promocja i realizacja programów edukacyjnych i profilaktycznych w zakresie dbania o zdrowie dziecka, w tym m.in. badań profilaktycznych, badań wzroku, szczepień ochronnych, odżywiania, profilaktyki stomatologicznej, zapobiegania wadom postawy. 7) Organizacja zajęć pozaszkolnych i pozalekcyjnych dla dzieci i młodzieży, rozwijających ich pasje i zainteresowania, zwiększających wiedzę i kompetencje, w tym kompetencje kluczowe. 8) Tworzenie i rozwój sieci placówek wsparcia dziennego w formie opiekuńczej, specjalistycznej lub pracy podwórkowej (np. kluby, świetlice środowiskowe i socjoterapeutyczne). 9) Integracja rodzin w środowisku lokalnym poprzez m.in. animację lokalną, rozwój wolontariatu i działań samopomocowych, organizację wydarzeń integracyjnych, upowszechnianie pozytywnego wzorca rodziny. 10) Współpraca z Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie w zakresie rozwiązywania problemów opiekuńczo-wychowawczych i dysfunkcji rodzin, w szczególności zadań dotyczących organizacji pieczy zastępczej i działań na rzecz powrotu dziecka do rodziny naturalnej.

Wskaźniki realizacji działań

- Liczba rodzin i osób w rodzinach korzystających z pomocy społecznej z tytułu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, potrzeby ochrony macierzyństwa, w tym potrzeby ochrony wielodzietności.
- Liczba zorganizowanych form edukacji rodziców i opiekunów.
- Liczba rodzin i osób w rodzinach objętych pracą socjalną.
- Liczba rodzin i osób w rodzinach objętych pracą asystenta rodziny.
- Liczba rodzin i osób w rodzinach korzystających z poradnictwa specjalistycznego.
- Liczba funkcjonujących placówek wsparcia dziennego / liczba uczestników.
- Liczba przedsięwzięć służących wsparciu i aktywizacji rodzin.

Okres realizacji**2025-2035**

Cel strategiczny 2. Zmniejszenie skali bierności zawodowej, bezrobocia i ubóstwa wśród mieszkańców

Cele operacyjne	Kierunki działań
1. Zwiększenie kompetencji mieszkańców sprzyjających aktywności i samodzielności	1) Realizacja pracy socjalnej z osobami bezrobotnymi i ich rodzinami, w tym w oparciu o kontrakt socjalny. 2) Rozwój wolontariatu, pomocy sąsiedzkiej i innych form wsparcia środowiskowego osób i rodzin, w tym także jako etap przygotowujący do zatrudnienia. 3) Wspieranie usług opieki nad dziećmi w żłobkach, przedszkolach, klubach dziecięcych lub u dziennych opiekunów, ułatwiających rodzicom powrót lub wejście na rynek pracy. 4) Zapewnienie najuboższym mieszkańcom podstawowych warunków egzystencjalnych, w tym szczególnie osobom bezdomnym w zakresie schronienia, posiłków i ubrania. 5) Działania wspierające powrót do naturalnego życia społecznego osób z niego wyizolowanych, zwłaszcza doświadczających trudności w przystosowaniu się po długotrwałym pobycie w zakładzie karnym oraz osób bezdomnych. 6) Organizowanie zbiórek żywności, odzieży i innych podstawowych dóbr, a także udzielanie wsparcia finansowego oraz świadczeń w naturze rodzinom i osobom znajdujących się w trudnej sytuacji materialnej. 7) Współpraca z Powiatowym Urzędem Pracy i innymi instytucjami rynku pracy oraz pracodawcami w zakresie aktywizacji społeczno-zawodowej mieszkańców gminy, w szczególności osób należących do grup defaworyzowanych.
2. Zmniejszanie barier utrudniających dostęp mieszkańców do aktywizacji zawodowej	
3. Poprawa warunków socjalno-bytowych osób i rodzin mieszkających w gminie	
Wskaźniki realizacji działań ▪ Liczba rodzin i osób korzystających z pomocy społecznej z tytułu ubóstwa, bezrobocia, bezdomności, zdarzeń losowych, klęsk żywiołowych i ekologicznych. ▪ Liczba bezrobotnych z terenu gminy, w tym m.in. kobiety, długotrwale bezrobotni, bezrobotni do 30 roku życia i powyżej 50 lat. ▪ Liczba bezrobotnych z terenu gminy, którzy wzięli udział w różnych formach aktywizacji zawodowej. ▪ Liczba bezrobotnych z terenu gminy, którzy podjęli pracę niesubsydiowaną. ▪ Liczba zorganizowanych zbiórek żywności, odzieży i innych podstawowych dóbr z przeznaczeniem dla najbardziej potrzebujących.	
Okres realizacji	2025-2035

Cel strategiczny 3. Poprawa jakości życia osób z niepełnosprawnościami, osób długotrwale chorujących oraz seniorów

Cele operacyjne	Kierunki działań
1. Zapewnienie możliwości rozwoju aktywności osób niepełnosprawnościami, długotrwale chorujących oraz seniorów	1) Organizacja, inicjowanie i wspieranie różnorodnych form aktywności skierowanych do osób starszych, z niepełnosprawnościami i chorujących, takich jak spotkania edukacyjne, warsztaty, zajęcia rozwijające zainteresowania, itp. 2) Działania na rzecz zwiększenia dostępu mieszkańców, w szczególności starszych i z niepełnosprawnościami, do usług zdrowotnych.
2. Zwiększenie dostępu do różnych form opieki i pomocy dla osób wymagających wsparcia w codziennym funkcjonowaniu	3) Zapewnienie dostępu do usług wspierających osoby wymagające wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, w tym usług rehabilitacyjnych, usług opiekuńczych i specjalistycznych, usług asystenta osób niepełnosprawnych, teleopieki, opieki wytchnieniowej oraz transportu door-to-door. 4) Tworzenie i rozwój ośrodków wsparcia dla osób starszych i osób z niepełnosprawnościami, takich jak np. dzienny dom pobytu, środowiskowy dom samopomocy, klub seniora.
3. Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu osób z niepełnosprawnościami, osób długotrwale chorujących oraz seniorów	5) Organizowanie pomocy sąsiedzkiej na rzecz osób wymagających wsparcia w codziennym funkcjonowaniu. 6) Tworzenie mieszkań treningowych i wspomaganych zapewniających usługi bytowe oraz pomoc w wykonywaniu czynności niezbędnych w życiu codziennym i realizacji kontaktów społecznych. 7) Wsparcie dzieci i młodzieży z niepełnosprawnościami poprzez m.in. realizację nauczania indywidualnego, zaangażowanie nauczycieli wspomagających, dowożenie dzieci i młodzieży do specjalistycznych placówek. 8) Wsparcie aktywizacji zawodowej osób z niepełnosprawnościami poprzez współpracę z PUP w tym zakresie, a także realizację projektów, staży, szkoleń itp. 9) Upowszechnianie wolontariatu na rzecz osób wymagających wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, a także zaangażowanie seniorów w inicjatywy służące integracji międzypokoleniowej i tworzeniu banku czasu. 10) Budowanie świadomości społecznej oraz postaw akceptacji i życzliwości wobec osób z zaburzeniami psychicznymi.

Wskaźniki realizacji działań

- Liczba rodzin i osób korzystających z pomocy społecznej z tytułu niepełnosprawności i długotrwałej lub ciężkiej choroby.
- Liczba osób korzystających z form wsparcia takich jak usługi opiekuńcze, opieka wytchnieniowa, asystent osobisty, teleopieka i inne.
- Liczba dzieci z niepełnosprawnościami objętych wsparciem w placówkach oświatowych.
- Liczba funkcjonujących ośrodków wsparcia dla osób z niepełnosprawnościami oraz seniorów.
- Liczba bezrobotnych osób z niepełnosprawnościami, które zostały objęte aktywizacją zawodową.

Okres realizacji**2025-2035**

Cel strategiczny 4. Zmniejszenie skali przemocy domowej, uzależnień i innych dysfunkcji społecznych

Cele operacyjne	Kierunki działań
1. Zwiększenie świadomości społecznej w obszarze dysfunkcji	1) Realizacja kampanii i akcji społecznych służących podnoszeniu wiedzy oraz kształtowaniu postaw społecznych, w szczególności w zakresie profilaktyki uzależnień oraz przemocy domowej i bezpieczeństwa publicznego. 2) Inicjowanie i realizacja programów edukacyjno-profilaktycznych skierowanych do dzieci, młodzieży oraz osób dorosłych, dotyczących różnych rodzajów uzależnień, zachowań ryzykownych, przemocy oraz zachowań agresywnych; ze szczególnym uwzględnieniem problematyki aktualnych zagrożeń, takich jak rozwój nowoczesnych technologii, dysfunkcyjne grupy i zachowania, przekaz medialny itp. 3) Zapewnianie poradnictwa specjalistycznego, wsparcia socjalnego, możliwości tworzenia i funkcjonowania grup wsparcia oraz pracy terapeutycznej z dziećmi, osobami dorosłymi i całymi rodzinami doświadczającymi uzależnień bądź przemocy. 4) Monitorowanie sytuacji rodzin zagrożonych dysfunkcjami lub już doświadczających poważnych problemów, a także podejmowanie działań interwencyjnych, terapeutycznych i kompensacyjnych. 5) Stosowanie procedury „Niebieskie Karty” jako ważnego elementu profesjonalnego systemu przeciwdziałania przemocy w środowisku lokalnym. 6) Upowszechnianie informacji z wykorzystaniem materiałów drukowanych, mediów, bezpośrednich spotkań ze specjalistami i innych środków przekazu na temat możliwości uzyskania pomocy przez osoby doświadczające przemocy, uzależnione i ich rodziny.
2. Wzmocnienie oddziaływań profilaktycznych, prewencyjnych i kompensacyjnych w obszarze dysfunkcji społecznych	
3. Zwiększenie dostępu osób i rodzin do pomocy specjalistycznej w zakresie przemocy domowej i uzależnień	
Wskaźniki realizacji działań ▪ Liczba rodzin i osób korzystających z pomocy społecznej z tytułu alkoholizmu, narkomanii oraz przemocy domowej. ▪ Liczba zrealizowanych programów edukacyjno-profilaktycznych. ▪ Liczba osób korzystających z poradnictwa specjalistycznego. ▪ Liczba wszczętych procedur Niebieskie Karty. ▪ Liczba osób objętych działaniami w ramach procedury Niebieskie Karty. ▪ Liczba zakończonych procedur Niebieskie Karty.	
Okres realizacji	2025-2035

Cel strategiczny 5. Rozwój ekonomii społecznej oraz aktywności społecznej mieszkańców

Cele operacyjne	Kierunki działań
1. Kreowanie warunków aktywności mieszkańców na rzecz najbliższego otoczenia	1) Upowszechnianie wiedzy o ekonomii społecznej oraz możliwości uzyskania wsparcia przez osoby planujące prowadzić działalność gospodarczą w ramach spółdzielni socjalnej, fundacji lub stowarzyszenia.
2. Tworzenie warunków sprzyjających partycypacji obywatelskiej, integracji i aktywności mieszkańców	2) Dążenie do stosowania przez jednostki organizacyjne gminy klauzul, pozwalających na wspieranie przy zakupie usług dodatkowych celów społecznych. 3) Rozwój współpracy gminy z organizacjami pozarządowymi poprzez m.in. włączanie ich przedstawicieli do zespołów opiniodawczych i konsultacyjnych, zlecanie realizacji zadań publicznych itd. 4) Upowszechnianie informacji o działaniach i zamierzeniach samorządu gminy i organizacji współpracujących, w tym o ważnych dla społeczności wydarzeniach.
3. Rozwój współpracy międzyinstytucjonalnej oraz współpracy z mieszkańcami i ich organizacjami na rzecz dobra wspólnego	5) Wykorzystywanie różnorodnych form konsultacji społecznych z mieszkańcami przy podejmowaniu przez władze gminy decyzji w sprawach ważnych dla społeczności. 6) Tworzenie warunków do rozwoju samoorganizacji społecznej oraz większej partycypacji mieszkańców w sprawy lokalne w szczególności poprzez rozwój świetlic wiejskich oraz wsparcie działań i inicjatyw realizowanych na poziomie sołectw.
Wskaźniki realizacji działań ▪ Liczba postępowań, w których zastosowano klauzule społeczne. ▪ Liczba organizacji pozarządowych, które otrzymały dotacje na realizację zadań publicznych. ▪ Liczba przedstawicieli organizacji pozarządowych w zespołach doradczych, opiniodawczych, konsultacyjnych i in. ▪ Liczba konsultacji społecznych przeprowadzonych z mieszkańcami. ▪ Liczba projektów socjalnych zrealizowanych w obszarze aktywności społecznej.	
Okres realizacji	2025-2035

7. Sposób realizacji Strategii

7.1. Usługi społeczne oraz zadania publiczne zlecane podmiotom ekonomii społecznej

W świetle uwarunkowań ustawowych strategia powinna określać usługi społeczne w zakresie, o którym mowa w art. 2 ust. 1 pkt 1–14 ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych, oraz zadania publiczne, o których mowa w art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, zlecane w trybach, o których mowa w tej ustawie.

Usługi wskazane w ustawie o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych zawierają się w następujących obszarach: 1) polityki prorodzinnej, 2) wspierania rodziny, 3) systemu pieczy zastępczej, 4) pomocy społecznej, 5) promocji i ochrony zdrowia, 6) wspierania osób niepełnosprawnych, 7) edukacji publicznej, 8) przeciwdziałania bezrobociu, 9) kultury, 10) kultury fizycznej i turystyki, 11) pobudzania aktywności obywatelskiej, 12) mieszkalnictwa, 13) ochrony środowiska, 14) reintegracji zawodowej i społecznej.

Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie w sferze zadań publicznych wymienia między innymi zadania w zakresie pomocy społecznej, w tym pomocy rodzinom i osobom w trudnej sytuacji życiowej oraz wyrównywania szans tych rodzin i osób; wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej; tworzenia warunków do zaspokajania potrzeb mieszkaniowych wspólnoty samorządowej; udzielania nieodpłatnej pomocy prawnej oraz zwiększania świadomości prawnej społeczeństwa; działalności na rzecz integracji i reintegracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym; podtrzymywania i upowszechniania tradycji narodowej, pielęgnowania polskości oraz rozwoju świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej; działalności na rzecz mniejszości narodowych i etnicznych oraz języka regionalnego; ochrony i promocji zdrowia, w tym działalności leczniczej, działalności na rzecz osób niepełnosprawnych; promocji zatrudnienia i aktywizacji zawodowej osób pozostających bez pracy i zagrożonych zwolnieniem z pracy; działalności na rzecz osób w wieku emerytalnym; działalności wspomagającej rozwój gospodarczy, w tym rozwój przedsiębiorczości; działalności wspomagającej rozwój wspólnot i społeczności lokalnych; nauki, szkolnictwa wyższego, edukacji, oświaty i wychowania; kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego; wspierania i upowszechniania kultury fizycznej. W związku z uchwaleniem ustawy o ekonomii społecznej dodane zostało również zadanie w zakresie działalności na rzecz podmiotów ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych.

Usługi społeczne i zadania publiczne, zlecane w trybie ustawy o pożytku publicznym i o wolontariacie to zadania w zakresie kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, kultury fizycznej i sportu, ochrony i promocji zdrowia oraz polityki społecznej. Powyższe obszary obejmują usługi społeczne, które są realizowane przez podmioty ekonomii społecznej na terenie gminy i na rzecz jej mieszkańców, w tym osób starszych, osób z niepełnosprawnościami, dzieci i młodzieży. Wskazane usługi i zadania będą nadal zlecane do realizacji podmiotom ekonomii społecznej, a ich obszary mogą ulec rozszerzeniu w najbliższych latach.

7.2. Koordynacja wdrażania i monitoring Strategii

W świetle ustawy o pomocy społecznej, realizacja strategii rozwiązywania problemów społecznych, podobnie jak jej opracowanie, należy do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym. Znaczna część kierunków działań zaplanowanych w Strategii mieści się w zadaniach jednostek organizacyjnych Gminy Prostki, a także Powiatu Łęckiego czy podmiotów ekonomii społecznej. Zasadniczą rolę w zakresie planowania oraz podejmowania decyzji strategicznych będą odgrywały władze Gminy – Wójt oraz Rada Gminy, natomiast instytucją koordynującą działania związane z wdrażaniem Strategii będzie Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Prostkach.

Strategia jest wieloletnim dokumentem planistycznym, w związku z czym należy wziąć pod uwagę, że w wyniku zmian społeczno-ekonomicznych niektóre jej zapisy mogą stać się nieaktualne jeszcze przed końcem okresu jej obowiązywania. W takiej sytuacji należy podjąć decyzję o jej aktualizacji bądź o opracowaniu nowej Strategii, uwzględniającej nowe uwarunkowania prawne, programowe, społeczne czy ekonomiczne.

Aktualizacja dokumentu, przeprowadzana w trybie, w jakim uchwalona została Strategia, będzie konieczna tylko w przypadku gdy zmianie ulegną obszary priorytetowe i cele strategiczne dokumentu. W pozostałych przypadkach decyzja o aktualizacji zostanie podjęta przez koordynatora wdrażania Strategii. Aktualizacji Strategii nie wymagają natomiast zmiany w katalogu działań służących realizacji celów, ponieważ z założenia jest to katalog otwarty, wykorzystywany w zależności od aktualnych potrzeb oraz umożliwiający realizację innych przedsięwzięć, niż w nim wymienione, o ile wpisują się w cele Strategii. Nie wymagają jej także zmiany i modyfikacje wskaźników, służących monitoringowi działań. Jeżeli w procesie wdrażania Strategii zostanie zidentyfikowana potrzeba rozszerzenia zakresu lub przeformułowania wybranych wskaźników, możliwe jest wprowadzenie zmian bez konieczności aktualizacji dokumentu – o ile zmiany te będą służyły lepszemu rozpoznaniu sytuacji społecznej oraz efektów wdrażania Strategii.

Podstawą sprawozdawczości, zarządzania zmianą oraz ewaluacji Strategii jest monitoring. Dane zebrane w jego trakcie są analizowane, a następnie opracowywane w formie sprawozdań przeznaczonych zarówno na potrzeby wewnętrzne, jak i raportów prezentowanych opinii publicznej. Wypracowane wnioski i rekomendacje wspomagają proces decyzyjny oraz zarządzanie informacjami, ułatwiając znajdowanie rozwiązań w sytuacjach, kiedy zostaną zidentyfikowane odchylenia od pierwotnych założeń. Ponadto monitoring uzupełniony okresową ewaluacją może stać się źródłem cennych wskazówek dla działań korygujących i usprawniających, a także aktualizacji przyjętych planów.

Wskaźniki realizacji działań, które będą podlegać monitoringowi zostały wskazane przy celach i kierunkach działań. Przewiduje się prowadzenie monitoringu *Strategii* co dwa lata – za każde zakończone dwa lata kalendarzowe wdrażania Strategii. Raporty z monitoringu Strategii powinny zawierać osiągnięte wartości wskaźników oraz opis zrealizowanych działań, a także wnioski i rekomendacje dla dalszej realizacji Strategii. Przedmiotem monitoringu będą

wskaźniki, odnoszące się do kierunków niezbędnych działań, które zostały przyporządkowane poszczególnym obszarom Strategii.

7.3. Ramy finansowe

Z uwagi na szeroki i różnorodny katalog działań planowanych do realizacji w ramach Strategii, należy w głównych źródłach jej finansowania uwzględnić środki pochodzące z różnych źródeł, w tym dostępne nie tylko dla gmin, ale także innych podmiotów zaangażowanych w realizację Strategii. Będą to w szczególności środki krajowe, a także unijne oraz granty i środki prywatne.

Jako główne źródło finansowania należy wskazać budżet gminy. W świetle art. 7 *Ustawy o samorządzie gminnym* do zadań własnych gminy należy zaspokajanie potrzeb zbiorowych wspólnoty, w tym m.in. w sprawach ochrony zdrowia, pomocy społecznej, wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej, edukacji publicznej, polityki prorodzinnej, bezpieczeństwa obywateli czy współpracy ze społecznościami lokalnymi. Zadania te wykonywane są przez jednostki organizacyjne i pomocnicze gminy jako ich zadania statutowe, stanowiąc jednocześnie urzeczywistnienie założeń Strategii, w takim zakresie, w jakim zostało to zaplanowane. Pewien zakres działań jest ponadto możliwy do realizacji komplementarnie lub nawet wspólnie przez Samorząd Gminy, Powiatu oraz Województwa, a także inne jednostki – na podstawie zawieranych pomiędzy nimi porozumień.

Istotnym źródłem finansowania zadań jest budżet państwa, obejmujący zarówno transfery w postaci subwencji ogólnej jak i dotacji celowych, z których niektóre trzeba pozyskać startując w konkursach. Dostępne są również środki z Funduszy Europejskich w perspektywie 2021-2027, dostępne na szczeblu krajowym i regionalnym, w tym szczególności w obszarze włączenia społecznego, rynku pracy czy edukacji.

Z uwagi na to, że Strategia zakłada aktywny udział społeczności lokalnych i organizacji pozarządowych, a także partnerstwa służące efektywniejszej realizacji polityki społecznej, ważnym źródłem finansowania będą dotacje i granty dostępne dla trzeciego sektora. Wśród nich są programy rządowe i ministerialne (np. Aktywni+), a także programy Narodowego Instytutu Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego, takie jak np. Program Rozwoju Organizacji Obywatelskich na lata 2018-2030 PROO oraz Program Fundusz Inicjatyw Obywatelskich NOWEFIO na lata 2021-2030.

Określenie bardziej precyzyjnych ram finansowych planowanych kierunków działań nie wydaje się obecnie możliwe ani celowe, szczególnie ze względu na szeroki zakres tematyczny dokumentu, długi okres jego obowiązywania oraz konkursowy charakter większości programów pomocowych, który z punktu widzenia podmiotów realizujących przekłada się na incydentalność wsparcia. Adekwatne do potrzeb kosztorysy będą tworzone w momencie planowania rocznego i aktualizacji budżetu gminy (w tym planów finansowych jednostek), a także opracowywania programów i projektów uszczegóławiających założenia Strategii.

Spis tabel

Tabela 1. Liczba mieszkańców Gminy Prostki w latach 2021-2023.....	11
Tabela 2. Wybrane dane dotyczące ruchu naturalnego i migracji ludności Gminy Prostki w latach 2021-2023..	12
Tabela 3. Wybrane wskaźniki obciążenia demograficznego dotyczące ludności Gminy Prostki w latach 2021-2023	13
Tabela 4. Wybrane wskaźniki dotyczące podmiotów gospodarki narodowej w Gminie Prostki w latach 2021-2023	14
Tabela 5. Podmioty gospodarki narodowej według klas wielkości w Gminie Prostki w latach 2021-2023	14
Tabela 6. Osoby i rodziny korzystające z pomocy społecznej w Gminie Prostki w latach 2021-2023	15
Tabela 7. Liczba osób, którym przyznano świadczenia pieniężne w formie zasiłków w Gminie Prostki w latach 2021-2023	16
Tabela 8. Powody przyznawania pomocy społecznej w Gminie Prostki w latach 2021-2023.....	17
Tabela 9. Bezrobotni w Gminie Prostki w latach 2021-2023	23

Spis wykresów

Wykres 1. Mieszkańcy Gminy Prostki według ekonomicznych grup wieku w latach 2021-2023 (w %).....	12
Wykres 2. Stopa bezrobocia w Polsce, województwie warmińsko-mazurskim i powiecie ełckim w latach 2021-2023	15
Wykres 3. Jak ocenia Pan/i aktualne warunki życia mieszkańców gminy?	35